

סדר מצוה יומית מצות המלך

הנקרא סמ"ה - והוא סדר מצות היום
מיוסד ללמוד מצוה אחת בכל יום
מתקנה חד מבעלי התוספות
רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק ז"ל

סדר הלימוד לחודש
מנחם אב תשפ"ה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק בעל משנה הלכות
מאונגוואר זצוקללה"ה

תפלה קצרה לפני לימוד המצוות

מאת כ"ק מרן אדמו"ר זצוקלה"ה

רבוֹן העוֹלָמִים מֶלֶךְ עֶלְיוֹן אֲדוֹן הַכֹּל אֵב
תְּרַחֲמִים וְתַסְלִיחוֹת מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה'
אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּקִדָּה וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה עַל
אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בְּנוּ מִבֶּל הָעַמִּים וְהַבְדֵּלְתָנוּ מִן
הַתּוֹעִים וְקִרְבָּתָנוּ לַעֲבוּדְךָ וְנָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת
אֱמֶת חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים יִשְׂרָאֵל וְחַי עוֹלָם נִמְעַת
בְּתוֹכָנוּ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרֵאתָ:

אֲנֵא מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים פֶּתַח לִבֵּנוּ בְּתוֹרְתְךָ
וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁנוּ וּמִבְּנֵיךָ
תְּבַיְנֵנוּ לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיב לְשִׁמְעַי לְלִמּוּד וּלְלִמּוּד
לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת וְלִקְוֶה אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
תוֹרְתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּאַהֲבָה לְכוֹן לְאַמְתָּה וְלַהֲבִין
עִמָּךְ סוּדוֹתֶיךָ, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל שְׂגִיאַת וּטְעוּת,
וְתִשֵּׁם בְּלִבֵּנוּ אֶהְיֶיךָ וְיִרְאַתְךָ כֹּל יְמֵי חַיֵּינוּ וְכוּף
אֶת יִצְרָנוּ לְהִשְׁתַּעֲבֵד לָךְ וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן לְחֶסֶד
וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רֹאֵנוּ, וְשִׁירָאוּ
מַעֲלוֹתֵינוּ וְלֹא חֲסִירוֹנוֹתֵינוּ, וְכֵן אֲנַחְנוּ מֵהֶם,
וְתִגְבִּיהַ קִרְנֵנוּ לְמַעַלָּה, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּפַי כָּל אוֹיֵב,
וְכָל חַוְשֵׁיבִים עָלֵינוּ רָעָה מִהֲרָה הַפֵּר עֲצָתָם
וְקַלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם וַעֲשֵׂה עִמָּנוּ לְמוֹכָה אוֹת:

וְהִרְנֵי בּוֹלֵל עֲצָמֵי בָשֶׁם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּלִמּוּד
הַמִּצְוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶם שְׂאֵנִי לִמּוּד הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם, וְלֵאמֹר כָּל נַפֵּשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים
וְלַהֲבִיל בָּהֶם בְּכֹל וּפְרָט, וְיֵהָא לִמּוּד זֶה עוֹלָה
לְפָנֶיךָ אֲבִינוּ מִלִּבֵּנוּ כְּאֵלּוּ קִימַתִּי כָּל מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ
חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו וְגִזְרוֹתָיו וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׂפָתֵינוּ,
וְזִכּוֹת מוֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה עֶבֶד נֶאֱמָן אֲשֶׁר עַל יָדוֹ
נָתַתָּ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת יַעֲמֹד לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִהְיָה
אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי אֲצִאֲנוּ וְצִאֲצֵאֵי עִמָּךְ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבֵּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלִזְמוֹדֵי תוֹרְתְךָ
לְשִׁמְחָה, וְתִמְהַר וְתַחֲיֵשׁ לְגִאֲלָנוּ עַל יְדֵי מוֹשִׁיחַ
צִדְקָנוּ וְתִבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירֵאָה
כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנוֹת:

(אחר הלימוד יאמר גם ברוך אלהינו שבראנו עולמו וכו').

מצות המלך

משנה הלכות

בהוצאת מכון

"משנה הלכות גדולות"

להוצאת ספרי

כ"ק מרן אדמו"ר הגדול זצוקלה"ה

בנשיאות כ"ק טרנ האדמו"רים שליט"א

כל הזכויות שמורות

קרית אונוואר, רמת

ת.ד. 23451

ירושלים - 9123401

02-5869097

1578 53rd Street

Brooklyn, N.Y. 11219

U.S.A.

(718) 851-0806

הוצאה לאור:

02-5869097

דבר המערכת

ברוב חסדים ובשבח ובהודי' להשי"ת שזכינו ויצא לאור מהדורה חדשה ומאירת עינים לספר המצוות מהגה"ק רבינו בעל משנה הלכות מאונגוואר צוקללה"ה, ה"ה ספר מצות המלך עם פירוש משנה הלכות.

והנה זכו אלפי מאחב"י ללמוד וללמד ולסיים (כמה פעמים) את תרי"ג מצוות ע"פ הסדר בספר מצות המלך, והעידו על עצמם לומדים רבים שכאשר השקיעו כמה דקות ביום ללמוד את ה'מצוה היומית', אותו היום היה נשגב מאד הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

ב"ה כבר יצא לאור קונטרס חודשי הזו מהמהדורה החדשה במשך כל מחזור ל"ח ללימוד המצוות, למען זיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, כפי שהותקן והוסכם ע"י גדולי הרבנים והאדמו"רים מדור הקודם - בוני ורועי כלל ישראל אחרי החורבן, כמובא בהסכמת הספר.

ובס"ד עכשיו לרגל התחלת מחזור ל"ט ללימוד המצוות יש להשיג את הספר כולו 'מצות המלך' מהדורה חדשה בחניות הספרים או ע"י המכון.

בברכת התורה

מכון משנה הלכות

חודש מנ"א נתנדב ע"י

הר"ר מנחם מאניס גינזבורג שליט"א

לרגל שמחת הולדת בתו למזל"ט

לשמוע שיעור יומי בסדר המצוות

קול אונגוואר:

605-477-4427, 3, 1

מפעל מצוה יומית

(347) 692-8777

לאזט א מעסעדש אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

קריאת גדולי וצדיקי הדור זצוק"ל להצטרף ללימוד ה'מצוה היומית' התפרסם לקראת הופעת 'מצות המלך' - מהדורת תשכ"ג

רצוי עד כמה שאפשר שכל אחד מישראל ישתתף ללמוד את המצוה בציבור כפי שהודע בלוח "מצוה יומית" וגדולה מצוה דרבים. ובזכות לימוד וקיום המצוות נזכה לגאולה שלימה במהרה, בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל ישראל.

אברהם יפהן

ר"מ בית יוסף נאוואהרדק (זצוק"ל)

אברהם יהושע העשל

כ"ק אדמו"ר מקאפישניץ (זצוק"ל)

אברהם קלמנוביץ

ראש ישיבת מיר (זצוק"ל)

אהרן קאטלר

ראש ישיבת בית מדרש גבוה לעקוואד (זצוק"ל)

אליעזר זוסיא פורטיגאל

כ"ק אדמו"ר מסקולען (זצוק"ל)

גדליה שאר

ר"מ במתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יוסף אליהו בר' אליעזר הענקין

מנהל עזרת תורה (זצוק"ל)

יוסף ברויער מפפד"מ

רב ור"מ דקהל עדת ישורון (זצוק"ל)

יוסף גרינוואלד

כ"ק אדמו"ר מפאפא (זצוק"ל)

יעקב יוסף טווערסקי

כ"ק אדמו"ר מסקווירא (זצוק"ל)

יעקב קמינצקי

ר"מ מתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יצחק הוטנר

ר"מ מתיבתא חיים בערלין (זצוק"ל)

לוי יצחק גרינוואלד

גאב"ד צעהלים (זצוק"ל)

משה פיינשטיין

ראש ישיבת תפארת ירושלים (זצוק"ל)

מרדכי שלמה פריעדמאן

כ"ק אדמו"ר מבויאן (זצוק"ל)

מרדכי שלום יוסף פריעדמאן

כ"ק אדמו"ר מסדיגורא (זצוק"ל)

שלמה הלברשטאם

כ"ק אדמו"ר מבאבוב (זצוק"ל)

שמואל בלאאמוה"ג מוהרש"ב

גאב"ד מאטרסדארף (זצוק"ל)

נודע כי כ"ק אדמו"ר מגור

ה'לב שמחה' זצוקל"ה

קבע שיעור לימוד יומי בספר 'מצות המלך'.

מנחם מנדל שניאורסאהן

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש (זצוק"ל)

מבוא הספר וקריאות הקודש במלואם נדפסו בסוף חלק ב'.

לוח מצוה יומית – חודש מנ"א

יום ראשון – עקב:	ט"ז מנ"א
מצוה רנה.	אל תפנו אל האובות
יום שני:	י"ז מנ"א
מצוה רנו.	לא לפנות לידעונים
יום שלישי:	י"ח מנ"א
מצוה רנו.	כבוד חכמים וזקנים
יום רביעי:	י"ט מנ"א
מצוה רנח.	לא להונות במשקלות
יום חמישי:	כ" מנ"א
מצוה רנט.	מצות מאזני צדק
ערב שבת:	כ"א מנ"א
מצוה רס.	שלא לקלל אב ואם
שבת קודש:	כ"ב מנ"א
מצוה רסא.	מצות הנשרפין
יום ראשון – ראה:	כ"ג מנ"א
מצוה רסב.	ובחוקותיהם לא תלכו
יום שני:	כ"ד מנ"א
מצוה רסג.	שלא יטמאו הכהנים
יום שלישי:	כ"ה מנ"א
מצוה רסד.	טומאת כהנים לקרוביהם
יום רביעי:	כ"ו מנ"א
מצוה רסה.	הערב שמש לטבול יום
יום חמישי:	כ"ז מנ"א
מצוה רסו.	איסור זונה לכהן
ערב שבת:	כ"ח מנ"א
מצוה רסז.	איסור חללה לכהן
שבת קודש:	כ"ט מנ"א
מצוה רסח.	איסור גרושה לכהן
יום ראשון – שופטים:	ל' מנ"א
מצוה רסט.	מצוה לקדש הכהנים

שבת קודש – מטו"מ:	א' מנ"א
מצוה רמ.	איסור הלבנת פנים
יום ראשון – דברים:	ב' מנ"א
מצוה רמא.	שלא לנקום
יום שני:	ג' מנ"א
מצוה רמב.	שלא לנטור
יום שלישי:	ד' מנ"א
מצוה רמג.	ואהבת לרעך כמוך
יום רביעי:	ה' מנ"א
מצוה רמד.	איסור כלאי בהמה
יום חמישי:	ו' מנ"א
מצוה רמה.	שדך לא תזרע כלאים
ערב שבת:	ז' מנ"א
מצוה רמו.	דיני ערלה
שבת קודש:	ח' מנ"א
מצוה רמז.	דיני נטע רבעי
יום ראשון – ואתחנן:	ט' מנ"א
מצוה רמח.	לא תאכלו על הדם
יום שני:	י' מנ"א
מצוה רמט.	שלא לנחש
יום שלישי:	י"א מנ"א
מצוה רנ.	שלא לעונן
יום רביעי:	י"ב מנ"א
מצוה רנא.	לא תקיפו פאת הראש
יום חמישי:	י"ג מנ"א
מצוה רנב.	לא להשחית פאת הזקן
ערב שבת:	י"ד מנ"א
מצוה רנג.	איסור כתובת קעקע
שבת קודש:	ט"ו מנ"א
מצוה רנד.	מצות ומקדשי תיראו

מצוה רמ

שְׁלֹא לְהִלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ (לא תעשה קמ"ב)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְבִישׁ פְּנֵי נַפֶּשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּרַבִּים, שְׁנֵאמַר (ויקרא יט, יז) 'וְלֹא תִשָּׂא עָלֶיךָ חֲטָא'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁאֵמְרוּ חַז"ל (ב"מ נח:) כִּי הַמְבִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ כְּאִלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים, דְּחֻזְנָא דְאֵזִיל סוּמְקָא וְאֵתִי חוֹרָא'. וְלִכֵּן נִקְרָא מְלַבִּין, שֶׁפָּנָיו מְלַבִּינִים בְּהִסְתַּלְקוּת הַדָּמִים מִמֶּנּוּ מִחַמַּת הַבּוֹשָׁה, וְנִפְשׁוֹ רוּצָה לְצֵאת מִמֶּנּוּ בְּהִתְבַּיֵּשׁ וְאֵין לוֹ לְהִשָּׁיב, וּמִתְלַבֵּן וְנִעֲשֶׂה כַּמֶּת. וּדְרָכֶיהָ דְרָכֵי נַעֲם, וְלִכֵּן צִוְּתָהּ הַתּוֹרָה לְהוֹכִיחוֹ בְּאִפֶּן שְׁלֹא יִתְבַּיֵּשׁ הַחוּטָא. וְאִם עַל מִי שֶׁחָטָא הַזְהִירָהּ הַתּוֹרָה כִּךְ, כָּל שֶׁכֵּן עַל הַמְלַבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ שְׁלֹא חָטָא (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה קלו). גַּם רָמְזוּ הַפְּתוּב שְׁמִי שְׁלֹא יוֹעִיל הַתּוֹכָחָה בְּוֹדָאֵי, לֹא יוֹכִיחוֹ שְׁמָא יוֹסִיף עַל חֲטָאתוֹ פֶּשַׁע, וְלֹא אָמְרָה 'וְלֹא תִשָּׂא

משנה הלכות

לעוה"ב^ב. ולדעת רש"י^י המביישו בינו לבין עצמו אינו עובר על לאו זה אלא ברבים, ועיין בברית משה על הסמ"ג (לאוין סי' ו).

מכנה שם. ולא יכנה שם לחבירו שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, ואפילו שם שאינו בוש ממנו אלא שהמספר מתכוון לביישו אסור, במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו כשהוכיחו בסתר, מלבינים אותו ברבים, ומפרסמין חטאו, ומבזין, ומקללין אותו, עד שיחזור למוטב, כמו שעשו כל הנביאים לישראל^ה.

רמ) גדר האיסור וחומרו. המלביין פני נפש מישראל בין איש, ובין אשה, ואפילו קטן, ואפילו היה כוונתו להוכיחו על מעשיו הרעים, אלא שעשאו דרך ביוש, עובר בלאו זה, ואם היה ברבים אין לו חלק לעולם הבא^ב. ואמרו ז"ל (ברכות מג:) 'נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים', וקל וחומר המלביין שלא במקום תוכחה. ודוד מלך ישראל השיב לשונאיו כששאלוהו הבא על אשת איש מיתתו במה, והשיב הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלביין פני חבירו ברבים אין לו חלק

(רמ) א. ע"פ משלי ג, יז. ב. רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ח. ג. ב"מ נט. ד. ויקרא יט, יז. ד"ה ולא תשא עליו חטא. ובערכין טז: ד"ה ופניו משתנין. ה. רמב"ם שם. עיין בסמ"ג.

עָלִיו חֲטָא', שְׁלֹא תִגְדִּיל עָלָיו הַחֲטָא. וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמוֹז 'לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיד בְּלִבְבְּךָ', דִּכְּנ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתִיב (משלי ג, יב) 'אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ', וְעַל כֵּן צָרִיד לְהוֹכִיחַ מִתּוֹךְ אֲהָבָה וְלִלְמַד הָאָדָם מִדֶּרֶכוֹ שֶׁל מָקוֹם (עיין זוה"ק ח"ג פה:).

ערכין טז: ב"מ נח: רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ג, והל' דעות פ"ז, ספר המצוות לא תעשה ש"ה, סמ"ג לאוין ו', סמ"ק קכ"ו, יראים סי' ל"ז, חושן משפט סי' ת"כ.

מצוה רמא

לֹא תִקֵּם (לא תַעֲשֶׂה קמ"ג)

תִּזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לִקְחַת נִקְמָה מִיִּשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ שֶׁהָרַע לוֹ אוֹ שִׁצְעָרוֹ, אֲלֵא יִמְחַל לוֹ, שְׁנֵאָמַר (ויקרא יט, יח) 'לֹא תִקֵּם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי כָּל הָאָדָם צָרִיד שְׂשִׁימִים אֶל לְבוֹ אֲשֶׁר כָּל שִׁיקָרְהוּ מְשׁוּב וְעַד רַע לֹא יִהְיֶה דִּבְרַי בְּלִתִּי רִצּוֹן הַבּוֹרֵא בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ, וְעַל כֵּן כְּשִׁיִּצְעָרְהוּ אוֹ יִכְאִיבְהוּ אָדָם, יִדַּע בְּנַפְשׁוֹ כִּי עֲוֹנוֹתָיו גָּרְמוּ לוֹ וְהֵשֵׁם יִתְפָּרֵךְ גָּזַר עַל כָּךְ, וְלֹא יֵשׁוּב מִחֲשֻׁבְתּוֹ לְנִקְם מִהָאָדָם כִּי הוּא אֵינוֹ

משנה הלכות

ליה ראובן לשמעון השאילנו מגלך ולא השאילו, למחר אמר ליה שמעון לראובן השאילני קרדומך, אמר ליה איני משאילך כדרך שלא השאלת לי מגלך, ועל זה נאמר 'לא תקום' וכגון זה הקשו כל הדברים. ובמנחת חינוך הביא מחלוקת אי דוקא בממון עובר בלאו זה, אבל על צערא דגופיה אינו עובר וכמו שאמרנו בגמ' יומא (כג.), וכן כתב הסמ"ג ונראה דעת היראים, ומהחינוך משמע דעובר בכל אופן. ולדעת קצת מפרשים עובר בזה בב' לאוין, כי אם הוא נוקם הרי כבר הוא

כללים. ולפי שהבושת צער גדול הוא לבריות אין גדול ממנו, על כן מנענו האל יתברך ויתעלה שלא לצער בריותיו במקום שאפשר להוכיחו ביחוד ובלא בושה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר על לאו זה אין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה, ומכל מקום אין לו חלק לעולם הבא עד שיפייס את חבריו. אחי ורעי בינו נא זאת.

רמא) גדר האיסור. נקימה הוא שהוא גומל למריע לו כמו שעשה, כגון אמר

סָבָה לְרַעְתּוֹ, רַק הָעֶזְרָן הוּא הַמַּסְבֵּב. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם
(שמואל ב טז, יא-י) 'הִנְחֵנוּ לוֹ וַיִּקְלָל. כִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל', הָרִי נִשְׁתַּלָּה הָעֶזְרָן
בְּחֶטְאוֹ וְלֹא בִשְׂמִיעֵי בֶן גֵּרָא, אֲלֵא שְׂמִינִלְגָלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכָּאִי וְחוֹבָה עַל
יְדֵי חֵיכִי. וַיֵּשׁ בָּזָה תוֹעֵלֶת רַב לְהַשְׁבִּית רִיב, וְלַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין בְּנֵי אָדָם
שֶׁהוּא רְצוֹן הַבּוֹרָא (חינוך).

יומא כג. רמב"ם הל' דעות פ"ז, ספר המצוות לא תעשה ד"ש ש"ה, סמ"ג לאוין י"א י"ב, סמ"ק
ק"ד קכ"א, יראים מ'.

מצוה רמב

לֹא תַמָּר (לֹא תַעֲשֶׂה קמ"ד)

הַזְהִיר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּר בְּלִבְנוּ מִה שֶׁהָרַע לָנוּ יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָנוּ,
אֲפֹלוּ שֶׁלֹּא עַל מְנַת לְנֶקֶם בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט, יח) 'וְלֹא תַמָּר'.

משנה הלכות

(שם), והראה להם שאין בלבו ח"ו שום טינא,
'וינחם אותם וידבר אל לבם' (שם, כא) וכלכל
אותם עד יום מותו. ונוהג בכל מקום ובכל
זמן בזכרים ונקבות.

רמב (גדרי האיסור). איזהו נטירה ראובן
אמר ליה לשמעון השאילני
מגלך, אמר ליה לאו, למחר אמר ליה שמעון
לראובן השאילני קרדומך, אמר ליה הילך,
איני כמותך שלא השאלתני, זהו נטירה
וכיוצא בו בכל ענינים*. ודרשו ז"ל (ספרא
קדושים ד) 'לבני עמך אי אתה נוקם ונוטר,
אבל אתה נוקם ונוטר לאחרים' כלומר
לעכו"ם. ישראל שאינו נוהג כשורה גם כן
אסור לנקום ולנטור^ב.

נטר הדבר בלבו, והרי זה עובר על 'לא תקום
ולא תטור'.

חומרו. והעובר ונוקם מישראל עבר על לאו
זה, ואין לוקין עליו לפי שאין בו
מעשה. ואף על פי שאין לוקין עליו רעה רבה
הוא מאוד, ואין זה מדת זרע ישראל
הרחמנים, והגבעונים שלא רצו למחול, אמרו
עליהם אשר לא מבני ישראל המה^ג.

המעביר על מדותיו. וצריך להעביר על
מידותיו, וכל המעביר על מידותיו
מעבירין פשעיו^ד. וצא וראה ביוסף הצדיק
כשבאו אחיו לפניו בטענת 'כי רעה גמלוך'
(בראשית נ, יז), וחששו לו שמא ישטום אותם
יוסף וינקום בהם, 'ויבך יוסף בדברם אליו'

ב. שבת לב. תענית כט. ג. עיין יד הקטנה על הרמב"ם בהל' דעות. ובברית משה ל"ת י"א. ד. יבמות עח:
עט.. ה. עיין ר"ה יז.. **רמב** א. רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ח. ב. מהר"ם שיי"ק מצוה רמ"ג.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁאֲמְרוּ רַז"ל (ר"ה יז.) 'כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו
מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו', כִּי הוּא מִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מַעֲבִיר עַל פְּשַׁע וּמִרְחָם עַל בְּרִיּוֹתָיו וּמִרְפָּה לְסִלַּח, וְצוּנוּ לְהִדְבֵּק בְּמִדּוֹתָיו
(עֵיין טַעְמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה קִלְח). וְאֲמְרוּ רַז"ל (תַּעֲנִית כה:): שְׂרָפִי עֲקִיבָא
נִעְנָה בְּתַפְלָתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, וּבְמִדָּה שְׁאֵדָם מוֹדֵד מוֹדֵדִין
לוֹ. וְעוֹד שֶׁהִנּוּקָם וְהִנּוּטָם אִם יִהְיֶה בִּידוֹ יָבֵא לְיָדֵי רְצִיחָה, וְהוּא מִדַּת עֲשׂוֹ
הַפּוֹךְ זֶרַע יַעֲקֹב. וּבְכָתִיב 'וְהִנְבְּעֵנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה' לְפִי שֶׁלֹּא מִחֲלוֹ
לְשָׂאוֹל, וְעַל יְדֵי נְטִירָתָם נִהְרְגוּ זֶרַע שְׂאֹל, וְנֶאֱסְרוּ לְהִדְבֵּק בְּזֶרַע אֲבָרָהֶם
הַרְחֲמֵנִים (עֵיין יבְמוֹת עח:).

מראה מקומות עיין במצוה הקודמת.

משנה הלבית

ברבים. ועיין סמ"ג ובירורה דעה (סי' של"ד ורמ"ג). וראיתי למהר"ם מרגליות שפי' 'כל תלמיד חכם שאין בידו לנקום ולנטור', פי' שאין יכול להעניש למצערם לו 'כנחש' שממית 'אינו תלמיד חכם' שזה סימן שלא עסק בתורה לשמה. ופירשו עוד על פי הידוע דהנחש אינו מרגיש שום טעם בנשיכה אלא טעם עפר', כן צריך התלמיד חכם שלא ירגיש שום טעם להנאתו, אלא למען כבוד השם יתברך שמו, אז מחוייב לנקום ולנטור. אבל אם כונתו לעצמו ולהנאתו אסור לו לנקום, דרך משום בזיון התורה מותר לו לנקום וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל, וזהו שאמרו 'שאינו נוקם ונוטר כנחש' והבן'. ונוהג לאו זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ואין לוקין עליו.

תלמיד חכם צריך לנקום ולטור כנחש.
ובגמ' יומא (כב:): 'א"ר יוחנן כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר איבה כנחש אינו תלמיד חכם, והכתיב 'לא תקום ולא תטור' ההוא בממון הוא דכתיב'. ונחלקו הפוסקים בפירושא דהא שמעתתא, הרמב"ם" כתב דהתם מיירי בתלמיד חכם שביזוהו בפרהסיא שאסור לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש מפני שזה בזיון התורה, אבל אם לא ביזוהו בפרהסיא לא. ובספר הולך תמים חילק בזה בין מילי דשמיא למילי דעלמא, דבמילי דשמיא צריך להיות נוקם ונוטר כנחש, ולא במילי דעלמא. והסמ"ק כתב ובדברים אחרים יש מידת חסידות שלא לנקום ולא לנטור, רק לתלמיד חכם שביזוהו ברבים, דאסור למחול עד שיפייסוהו גם כן

ג. עיין סוטה ח: ד. עיין בראשית כז, מ. ה. הל' תלמוד תורה סוף פ"ו. ו. יומא עה. במ"ר יט, כב. ז. אמתחת בנימין (זאלוויץ) קהלת ג, טז. אורח לחיים פר' בחוקותי ד"ה ונתתי שמיכם.

מצוה רמג

וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ (מצות עשה צ"ט)

צִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַהֵב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבֶּת נֶפֶשׁ כְּאַהֲבַת עַצְמוֹ וְנִפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר (ויקרא יט, יח) 'וְאֶהְבֶּתְ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ'. וְזֶהוּ כָּלֵל גָּדוֹל בְּתוֹרָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל כָּלָם גּוֹף אֶחָד הֵם, וְנִשְׁמָתָם מִמָּקוֹם הַיְחוד נִחְצָבָה. וְאָמְרוּ רַז"ל (יבמות) 'אָדָם אֶתֶם', כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם אָדָם אֶחָד כּוֹלֵל מֶרֶם"ח אֲבָרִים, וְצָרִיךְ שְׂיֵאָהֵב אָדָם כָּל אֲבָרָיו בְּשׁוּהָ (עיין עין הדעת טוב פר' קדושים ד"ה לא תקום) א. וְכִמְאָמַר הַחֲכָם (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) הֲרִי שְׁהִכָּה יָדוֹ בְּסִבִּין הַיּוֹכֵל לְהַכּוֹת אֶת הַיָּד שְׁהִכָּהוּ, וְעַל זֶה אָמְרוּ (שבועות לט).

משנה הלכות

משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט. תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו ל"ז. ועיין בספר התניא (ח"א פל"ב) מה שכתב בזה. ועיין לעיל במצוה רל"ח 'לא תשנא את אחיך בלבבך'.

הבאת שלום. ובכלל המצוה הבאת שלום בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו, ומכריעו לכף זכות, פירוש שרגיל לומר לא חטא זה אלא בודאי לטובה נתכוון, והוא שלא יהא אדם רשע, עיין ברע"ב באבות (פ"א מ"ו).

גדול השלום. ומאוד גדול השלום, ואמר רבי יוחנן בית שני נחרב מפני שנאת חנם, ואף שהיו גדולים בתורה וגמילות חסדים אעפ"כ לא נתגלה קצם^ב. ועדיין אנחנו

רמג) גדר המצוה. קיום המצוה, אהבת ישראל הוא כלל גדול בתורה, שנחמול על ישראל כשר ועל ממונו כמו שנחמול על עצמנו, ולהתרחק ממנו כל מיני נזק, ואם סיפר ממנו ידבר דברי שבח כאלו ידבר מעצמו, ולא יתכבד בקלון חברו, ויחוס על כבודו. כללו של דבר בכל דבר שהיה רוצה בה, כך יעשה לחברו, ואם היה מנגד לזה לא יעשה לחבירו. ומכל מקום מי שאינו מקפיד על כבוד עצמו יש לו להקפיד על כבוד אחרים, כי בצלם אלקים עשה את האדם^ג. ואהבת ישראל היא היפוך שנאת ישראל ודוקא 'לרעך' שהוא רעך במצות, וישראל כשר, אבל אם הוא רשע ואינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו שנאמר יראת ה' שנאת רע, ואומר (תהלים קלט, כא-כב) 'הלא

א. ע"ע תומר דבורה פ"א המידה הד'. **רמג)** ב. רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ג. ג. עיין ילקוט ש"ש בראשית ה, מ. ד. הגהות מיימוניות שם אות א. ה. יומא ט:

'כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִים זֶה לָזֶה', וְעַל יְדֵי הָאֲהָבָה הַשְּׁלוֹם מִתְרַבֶּה וְהוֹלֵךְ (עֵינַי מְצוּדָת דּוּד (רדב"ז) מְצוּה יג). וּלְפִי שֶׁהִתְרַיֵּג מְצוּת לֹא יִתְקַיְּמוּ אֲלֵא עַל יְדֵי כָּלל יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן הִנָּכְלַל בָּהֶם עַל יְדֵי אֲהָבַת יִשְׂרָאֵל, אֲזִי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהֶם. וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כִּי בְּצֻלָּם אֱלֹקִים עֲשֶׂה אֶת הָאָדָם, וְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרִייתָא וְיִשְׂרָאֵל חֵד הוּא, וְרַעְדָּ נִקְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמָה דְּאֵת אָמַר (מְשַׁלִּי כו, י) 'רַעְדָּ וְרַע אָבִיךָ אֵל תַּעֲזוּב', לָכֵן 'וְאֲהָבַת לְרַעְדָּ כְּמוֹד' (מְצוּדָת דּוּד שֵׁם).

שַׁבַּת פֶּא. רַמְבַּ"ם ה"ל דְּעוֹת פ"ו, סֵפֶר הַמְצוּוֹת מְצוּת עֲשֶׂה י', סִמָּ"ג עֲשִׂין מ', סִמָּ"ק ס' ח', יִרְאִים פ"ח.

מְצוּה רַמַּד

לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים (לֹא תַעֲשֶׂה קַמ"ה)

הַזִּהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהִרְבִּיעַ שׁוּם בְּהֵמָה חֵיהָ וְעוֹף מִיַּן בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא י, יט) 'בְּהֵמָתְךָ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים'.

מִשְׁנֵה הַלְבוּת

בַּגְלוּתֵינוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, וְהִי רִצּוֹן שִׁיגָאֵלֵנוּ בַּמְהֵרָה. וְאֶפִּילוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עֲבוּדָה זֶרָה ח"ו אִם שְׁלוֹם בִּינִיהֶם אֵין כָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן שׁוֹלֹטֵת בָּהֶם, וְאִם חֵלֶק לִבָּם אִזּוּ יֵאֻשְׁמוּ. וּבִרְכַּת כְּהֵנִים חוֹתֵמַת בְּשִׁלּוֹם, וְעֵינַי רַש"י בַּפְּרָשָׁת בַּחוּקוֹתִי (וַיִּקְרָא כו, ו) 'וּנִתְּתִי שְׁלוֹם בֶּאֱרֶץ' הִרִי מֵאֵכֶל וְהִרִי מִשְׁתֵּה אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם. וְנוֹהַג בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן בַּזְכָּרִים וּנְקֻבוֹת.

בַּגְלוּתֵינוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, וְהִי רִצּוֹן שִׁיגָאֵלֵנוּ בַּמְהֵרָה. וְאֶפִּילוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עֲבוּדָה זֶרָה ח"ו אִם שְׁלוֹם בִּינִיהֶם אֵין כָּל אוֹמָה וְלִשׁוֹן שׁוֹלֹטֵת בָּהֶם, וְאִם חֵלֶק לִבָּם אִזּוּ יֵאֻשְׁמוּ. וּבִרְכַּת כְּהֵנִים חוֹתֵמַת בְּשִׁלּוֹם, וְעֵינַי רַש"י בַּפְּרָשָׁת בַּחוּקוֹתִי (וַיִּקְרָא כו, ו) 'וּנִתְּתִי שְׁלוֹם בֶּאֱרֶץ' הִרִי מֵאֵכֶל וְהִרִי מִשְׁתֵּה אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם. וְנוֹהַג בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן בַּזְכָּרִים וּנְקֻבוֹת.

רַמַּד) גְּדֵרֵי הַחִיּוּב. הַמְרַבֵּיעַ שְׁנֵי מִיְנֵי

ו. ע"פ בְּרַאשִׁית ט, ו. ז. ע"פ הוֹשֵׁעַ י, ב. עֵינַי בִּר"ר לַח, ו. **רַמַּד** א. רַמְבַּ"ם ה'ל' כְּלָאִים פ"ט ה"א. יו"ד ס' רצ"ח ס"א-ב. ב. רַמְבַּ"ם שֵׁם ה"ב. יו"ד שֵׁם ס"ג. ג. ש"ך שֵׁם ס"ק א. כִּסֵּף מִשְׁנֵה שֵׁם ה"ח. מִנְחַת חִינּוּךְ.

מִשְׁרָשִׁי הַמִּצְוָה. כִּי הָשֵׁם בָּרָא הַמִּינִים בְּעוֹלָם בְּכָל בְּעָלֵי הַנִּפְשוֹת
וּבַצִּמְחִים וּבַבְּעָלִי נֶפֶשׁ הַתְּנוּעָה, וְנָתַן בָּהֶם כַּח הַתּוֹלְדוֹת
שִׂיתְקִימוּ הַמִּינִים בָּהֶם לָעַד, וְיִפְּרוּ וְיִרְבוּ כָּל זְמַן שִׁירְצָה הוּא יִתְבָּרַךְ
בְּקִיּוֹם הָעוֹלָם, וְצוּהָ שִׁירְצִיאוֹ פְּרוֹת לְמִינֵיהֶם וְלֹא יִשְׁתַּנוּ לָעַד לָעוֹלָם,
וְהַמְרָכִיב שְׁנֵי מִינִים מְשֻׁנָּה וּמִכְחִישׁ בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כָּאֵלּוּ יַחֲשֹׁב שֶׁלֹּא
הַשָּׁלִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ כָּל הַצֶּרֶךְ, וְיַחֲפֹץ הוּא לָעוֹר בְּבְרִיאתוֹ
שֶׁל עוֹלָם וְלַהוֹסִיף בּוֹ בְּרֹאִים מֵה שֶׁלֹּא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְיִדְוַע
דְּעַל פִּי רַב לֹא יוֹלִידוּ מִן מְשֻׁאֵינוּ מִינוּ, וְאַפְּלוּ הַקְּרוֹבִים בְּטַבַּע שִׁיּוֹלִידוּ,
לֹא יַצְלִיחוּ וְיִכְרַת זֶרַעַם, כְּגוֹן הַפְּרָדִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם כִּי הֵם לֹא יוֹלִידוּ
(רמב"ן ויקרא יט, יט). גַּם הַנִּסְיוֹן לְחֻכְמֵי הַטַּבַּע הַבָּרָר שֶׁכָּל הַמְרָכִיב שְׁנֵי מִינֵי
זֶרַעִים וְאַפְּלוּ דוֹמִים בְּטַבַּעַם, בְּרִבּוֹת הַהוֹרָעָה יִתְפָּרְדּוּ וְכָל מִן חוֹזֵר
לְקַדְמוֹתוֹ, וְזֶה בְּדוּק וּמְנַסָּה. וְכְּגוֹן הַמְרָכִיב שְׁנֵי מִינֵי קְטָנִיּוֹת גְּדוֹלִים

משנה הלכות

לזרע האב עיין ביורה דעה (סי' רצ"ז ס"ט)
פרטי דינים בזה. ומותר להושיב עוף טהור
על ביצי עוף אחר.¹ ועיין בתוספות במכות
(כב. ד"ה שהרי) שאם הרביע שור של הקדש
עם בהמה של חולין עובר משום כלאים.² כוי
כלאים עם בהמה ועם חיה מפני שהוא ספק.³

פרטי דינים. עבר והרכיב הנולדים מותרין
לגדל ולקיים ומותרין באכילה ובהנאה
כל זמן שהרכיב מטהורות, ואינם אסורים
אלא מלהרביע.⁴ ובאמת למאן דאמר אין
חוששין לזרע האב אפילו הרכיב עם אב טמא
למה יהא אסור, ואין לי כעת פנאי להאריך
בזה. ואסור לישראל לומר לעכו"ם להרביע

לומר 'את חוקותי תשמרו בהמתך לא
תרביע כלאים'.

באיזה מינים נוהג. כל מיני בהמה או חיה,
אף על פי שדומין זה לזה וגדלים זה
עם זה ומתעברין זה מזה, הואיל והם ב'
מינים אסורים משום כלאים, כיצד הזאב עם
הכלב, וכלב כופרי (שהוא כלב קטן שדומה
לשועל) עם השועל, והצבאים עם העזים,
והסוס עם הפרד, והפרד עם החמור, והחמור
עם הערוד, והיעלים עם הרחלים, וכיוצא
בהם.⁵ הרביע ב' מיני חיות שבים חייב.⁶ דגים
אי אפשר להרביע,⁷ הנולדים מן הכלאים
לענין הרכבה תלוי בפלוגתא אי חוששין

ד. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ו. ה. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"א. ו. מנחת חינוך אות ג, מתוס' ב"ק נה.
ד"ה המרביע. ועיין בר"ר ז, ד. ז. פתחי תשובה שם ס"ק א, כנה"ג. ח. ועיין מנחת חינוך. ט. רמב"ם שם
ה"ה. יו"ד שם ס"ח. י. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ה.

וְקִטְמִים יִתְּפְּרוּ הַקְטָמִּים מִן הַגְדֹּלִים וַיִּצְמְחוּ הָלָלוּ לְעֶצְמָן וְהָלָלוּ לְעֶצְמָן
וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְהוּא מְנַפְּלָאוֹת הַבּוֹרֵא בִּינוּ נָא זֹאת.

מס' כלאים פ"ח, ב"ק נה. ב"מ צא. רמב"ם הל' כלאים פ"מ, ספר המצוות לא תעשה ר"ח,
סמ"ג לאוין רפ"א, יראים מצוה ס', יורה דעה סי' רצ"ו.

מצוה רמה

דין כלאי זרעים (לא תעשה קמ"ו)

הַזֶּהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא לִזְרֹעַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי מִיְנֵי זֵרָעִים בְּשָׂדֶה
בְּיַחַד, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט, יט) 'שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שֶׁנֶּתְבָּאֵר בַּמִּצְוָה הַקּוֹדֶמֶת, וַיְדוּעַ דָּאף כְּלָאֵי זֵרָעִים
יִשְׁתַּנוּ בְּטַבְעָם גַּם בְּצוּרָתָם בְּהִיוֹתָם יוֹנְקִים זֶה מִזֶּה, וַיְהִיָּה כָּל
גִּרְעוֹן מִמֶּנּוּ בְּאֵלּוּ הָרֶכֶב מִשְׁנֵי מִיְנִים וְנִשְׁתַּנָּה טַעְמוֹ (רמב"ן ויקרא שם). וְכָתִיב
(בראשית א, יא) 'עֵץ פְּרִי, וְדָרְשׁוּ ז' לֹא שִׁיְהֵא טַעַם עֵצוֹ וּפְרִיו שָׂוֶה, הַקְפִּידָה
הַתּוֹרָה מִטַּעַם זֶה שֶׁלֹא יִשְׁתַּנָּה מִבְּרִיאָתוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שִׁשְׁתַּנּוּ גַם בְּצוּרָה,

משנה הלכות

בעציץ נקוב, הזורע בעציץ שאינו נקוב מכין
אותו מכת מרדות².

פרטי דינים. ואסור לזרוע כלאים לעכו"ם,
לקח שדה מעכו"ם עם כלאים אסור
לקיימן, ואם קיימן אינו לוקה דאין בו מעשה,
ובחוץ לארץ מותר לזרוע כלאים³. זרע
שנתערב בו זרע אחר ממעט ממין אחד עד
שיהא פחות מאחד מכ"ד בו וזורע⁴, ובלבד
שלא יהא ניחא ליה שיצמח אותו המין
המועט, ואם ניחא ליה בשניהם אפילו חיטה
אחת אסורה⁵.

בהמתו⁶. ונוהג לאו זה בין בארץ ובין בחוץ
לארץ בזכרים ונקבות.

רמה) גדרי האיסור. הזורע בארץ ישראל
שני מיני תבואה או שני מיני
ירקות הראויין למאכל, כגון חיטה ושעורה
ופולין ועדשים ביחד חייב מלקות, ולדעת
התוספות (שבת פח. ד"ה לא תשיג) עובר נמי
משום 'לא תסיג גבול רעך', ואחד הזורע, או
המנכש (פי' תולש עשבים רעים בתוך
הטובים) או המחפה אותם בעפר בין בידו
ובין ברגלו לוקה, ואחד הזורע בארץ או

יא. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ד. **רמה)** א. ב"ר ה, ט. ועיין רש"י שם. ב. רמב"ם הל' כלאים פ"א ה"א-ב. יו"ד
סי' רצ"ז ס"א. ג. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ב. ד. רמב"ם שם פ"ב ה"א. יו"ד שם ס"ה. ה. ט"ז שם ס"ק ג.

וְעַל יְדֵי זֶה יִחַסֵּר שְׁלֵמוֹתָן וְלֹא יִצְוֶה עֲלֵיהֶן בְּרַבַּת הַשֵּׁם (עיין טעמי מצות (לר"מ
 (הבבלי) לא תעשה קמ). גַּם כִּי יִטְרִיחַ לַמְּלָאךְ הַמִּמְנֶה עַל הַצִּמְחִים לְגַדֵּל זֶרַע אֲשֶׁר
 לֹא נִבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, וְלֹא נִבְרָא הַמְּלָאךְ לְתַשְׁמִישׁ זֶה, וְנִמְצָא
 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂרְבִּיטוֹ שֶׁל מֶלֶךְ. וְהַמְעַרְב כְּלָאִים מִכְּחִישׁ וּמְעַרְבֵב בְּמַעֲשֵׂה
 בְּרֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (י, ו) שֶׁ'אֵין לָךְ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב
 מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מִזֶּל בְּרָקִיעַ שֶׁמֶכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדֵל, הֲדָא הוּא דְכָתִיב
 (אויב לה, לג) 'הִידְעָתָּ חֲקוֹת שָׁמַיִם אִם תַּשִּׁים מִשְׁמְרוֹ בְּאָרֶץ', וְהִנֵּה הַמְּרַפֵּי
 כְּלָאִים אוֹ זֹרְעֵן בְּכִדֵּי שְׁיִינְקוּ זֶה מִזֶּה הֲרִי הוּא מְבַטֵּל חֲקוֹת שָׁמַיִם, וְלִכְךָ
 אָמַר בָּהֶם 'אֵת חֲקָתִי תִשְׁמְרוּ' כִּי הֵם חֲקוֹת שָׁמַיִם (רמב"ן שם).

מס' כְּלָאִים פ"ח, קידושין דח. רמב"ם הל' כְּלָאִים פ"א, ספר המצוות לא תעשה רמ"ו, סמ"ג
 לאוין רע"ח, יראים קנ"ג, יורה דעה סי' רצ"ה רצ"ו רצ"ז.

משנה הלכות

חמדת ישראל הקשו, לפי המבואר דאסור
 זריעת כלאים ליכא אלא בשדה שלו, א"כ איך
 משכחת לה מלקות, הא הוי התראת ספק
 שמא הפקיר שדהו ולא הוה שלו, ובחידושי
 כתבתי ישוב על זה דכיון דצריך לומר אעפ"כ
 בשעת התראה, ועובר בתוך כדי דבור, א"כ
 מוקמינן ליה אחזקתו דלא הפקיר, ועכ"פ
 העדים היו שם ולא שמעו שהפקיר, ועיין
 בפני יהושע בגיטין (יז.) ובמהרש"א בגיטין
 (לג.) ובשו"ת בית שערם של זקני ביורה
 דעה (סי' ק"ח). ועיין עוד בתוספות ביבמות
 (פג: ד"ה אין אדם), ובתוספות בבא בתרא (ג:
 ד"ה נתייאש), ובשו"ת שאגת אריה (סי' ע"ז),
 ובספרי שו"ת משנה הלכות בחלק ג' (סוף סי'
 קפ"ה) הארכת בזה בס"ד.

כלאי האילן. כלאי אילנות כגון שהרכיב
 יחור של תפוח עם אתרוג וכיוצא בהן,
 הם בכלל הלאו. ומותר לזרוע זרע אילן עם
 זרעים חוץ מן הכרם¹ כמו שאפרש במצוה
 תק"ג בס"ד.

כללים. וזרעים אלו, אע"פ שיש מלקות בכל
 אלו, מותרין באכילה שלא נאסר
 אלא זריעתן בלבד². שיעור הרחקה בין שתי
 מיני זרעים הוא טפח ומחצה³. ונוהג בזכרים
 ונקבות בארץ ישראל. וכלאי האילנות נוהג
 גם בחוץ לארץ⁴. ואסור לומר לעכו"ם שירכיב
 לו אילן⁵.

התראת ספק מחשש שמא הפקיר שדהו.
 ובציונים לתורה כלל ג', ובספר

ו. רמב"ם שם פ"א ה"ה. יו"ד סי' רצ"ה ס"א. ז. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם ס"ג. ח. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם
 ס"ז. ט. רמב"ם שם פ"ד ה"ב. יו"ד סי' רצ"ז סעי' ל"ז. י. רמב"ם שם פ"א ה"ה. יו"ד סי' רצ"ה ס"א. יא. רמב"ם
 שם ה"ו. יו"ד שם ס"ב.

מצוה רמו

דיני ערלה (לא תעשה קמ"ז)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לאכל פרות ערלה, כלומר כל שלש שנים הראשונים לנטיעת האילן, שנאמר (ויקרא יט, כג) 'שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל'.

משך שי המצוה. כי הפרי בתוך ג' שנים מזיק מאד לגוף מפני שיש בה לחות משפע מכת יניקת הארץ, שעדין לא עבר עליה זמן

משנה הלכות

הפטורים. אילן של הפקר פטור מן הערלה.^א הנוטע למצוה חייב בערלה.^ב

הקדיש ואחר כך נטע, פטור מן הערלה, נטע ואח"כ הקדיש חייב בערלה (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג). הנוטע לעשות סייג, ולקורות, פטור מן הערלה, חזר וחישב עליו למאכל נתחייב.^א

חישוב השנים. נטע אילן קודם ט"ז באב, כיון שהגיע ראש חודש תשרי עלתה לו שנה אחת ומונה עוד שתי שנים ועלתה לו, נטע ביום ט"ז ואילך, מונה מראש חודש תשרי הבא ג' שנים שלמות.^ב

היא מהנשרפין. וערלה הוא מהנשרפים, כמבואר במס' תמורה (לג:), וברש"י שם (ד"ה כלאי הכרם) ותוספות (שם ד"ה אלו הן הנשרפין), ועיין ברמב"ם הלכות מאכלות אסורות (פט"ז הכ"ז), וכתותי מכתת שיעוריה

רמו) גדרי האיסור. כל אילן העושה פרי מאכל אדם שלש שנים הראשונים לנטיעתו נקרא ערלה, ואסורים באכילה ובהנאה.^א קליפות הפרי, והגרעינים, והנץ שלהם, והפגים והתמרים שאינם מתבשלים, חייבים בערלה.^ב אחד הנוטע, ואחד המבריק, (כלומר שעושה גומא אצל האילן ומשפיל אחד מענפי האילן ומכסהו בעפר, ונעשה אילן בפני עצמו ואח"כ חותכו) ואחד המרכיב יחור באילן, כולם חייבים בערלה, ומבריק נתחייב משעה שחתכו מצד עיקר האילן.^ג

חוץ לארץ ושל עכו"ם. נטיעות חוץ לארץ חייבין בערלה כנטיעות ארץ ישראל.^א ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחוץ לארץ מותר.^ב מבריק ומרכיב אינו נוהג בו ערלה בחוץ לארץ.^ג נטיעות עכו"ם חייבים בערלה.^ד

רמו) א. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ט. יו"ד סי' רצ"ד ס"א. ב. רמב"ם הל' מעשר שני פ"ט ה"ג. יו"ד שם. ג. רמב"ם שם פ"ה ה"א והי"ד. יו"ד שם סט"ז. ד. רמב"ם הל' מאכלות אסורות שם ה"י. יו"ד שם ס"ח. ה. רמב"ם שם ה"א. שם ס"ט. ו. יו"ד שם ס"ז. ז. רמב"ם הל' מעשר שני שם ה"ט. יו"ד שם ס"ח. ח. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם סכ"ז. ט. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם סכ"ד. י. רמב"ם שם. יא. רמב"ם פ"ה ה"ב. יו"ד שם סכ"ג. יב. רמב"ם שם פ"ט ה"א-יב. יו"ד שם ס"ד.

שִׁיתַּחֲמֶם בְּכַח הַשָּׁמַשׁ, וְעַל בֶּן הַפָּרִי כָּל עֶפְרָי וּמִימִי, וְתִגְבֵּר עָלָיו הַלַּחַה
מְאֹד וְתִזְיַק הָאוֹכְלוֹ (רבינו בחיי ויקרא שם. ועיין רמב"ן שם). וְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא (קדושים
יד) 'וּנְטַעְתֶּם וְעַרְלָתֶם' הַפְּתוּב מִדְּבַר בְּתִינוּק, 'שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם
עֲרָלִים' שְׁאִינוּ יָכוֹל לְדַבֵּר, 'וּבְשָׁנָה הָרְבִיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִיו קֹדֶשׁ' (ויקרא שם
כד) שְׁאֵבִיו מְקֻדְּשׁוֹ לְתוֹרָה וְכו', 'וּבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁתַּ תֹּאכְלוּ אֶת פְּרִיו' (שם,
כה) מְשַׁעָּה שֶׁהוּא מְחִיב לְקִרּוֹת בְּתוֹרָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ 'לְהוֹסִיף לָכֶם
תְּבוּאָתוֹ' (שם), מִכָּאן שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ (אבות פ"ה מ"א) 'בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא בֶּן
עֶשֶׂר שָׁנִים לְמִשְׁנָה' וְכו'.

מס' ערלה פ"א, ר"ה ב. קידושין ל"ח. ב"ב כד. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"י, והל' מעשר
שני פ"י, ספר המצוות לא תעשה קצ"ב, סמ"ג לאוין קמ"ו, סמ"ק רמ"ו, יראים קפ"ד, יורה
דעה רצ"ד.

מִצְוַת רִמּוֹ

דִּין נִטְעַר רִבְעִי (מצות עשה ק')

צִוָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת כָּל פְּרוֹת הַיּוֹצֵאִין בְּאֵילָן בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית
לְנִטְעָתוֹ קֹדֶשׁ, וְיֹאכְלוּם הַבְּעָלִים כְּמוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵי אֲמָר
(ויקרא יט, כד) 'וּבְשָׁנָה הָרְבִיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִיו קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לָהּ'.

משנה הלכות

הצדיקים האחרונים ז"ל דברי הרמב"ם
הנ"ל. ועיין במנחת קנאות בסוטה (דף כה.),
ובבית מאיר על אבן העזר (סי' א), ובהגהות
ברוך טעם שם, ובחידושי הארנאי ועיין עוד
ספרי שו"ת (ח"ג סי' ק"ס). ונוהג בזכרים
ונקבות ולוקין אלא זה.

רמז) גדרי המצוה. קיום המצוה. פירות
היוצאין מהאילן בשנה

היכי דבעי שיעור דרך גידול". ודע דהחתם
סופר באורח חיים (סי' ק"פ) וביוורה דעה (סי'
רפ"ו) מסתפק אי ערלה הוה מהנשרפין, וכתב
שלא מצא דין זה מפורש ברמב"ם. וצריך עיון
גדול שמפורש דבר זה ברמב"ם במאכלות
אסורות שם (פט"ז הכ"ז), גם בגליון הש"ס
שלהי תמורה לא ציינו המראה מקומות
בדברי הרמב"ם הנ"ל, וכבר ציינתי כן בגליון
הש"ס שלי על הגמרא דאשתמיטתיה מינייהו

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׂרָצָה הָאֵל בְּרוּךְ הוּא לְהִיטוֹ הָאָדָם מִתְעוֹרָר לְהִלָּל
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּתַחֲלֵת מִבְּחַר פְּרוּתָיו, בְּדִי שִׁנְיֹת עָלָיו נָעַם הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ לְבִרְכָתוֹ וְיִתְבָּרְכוּ פְּרוּתָיו. וְעוֹד יֵשׁ תּוֹעֵלֶת לָאָדָם לְהִיטוֹ מִצְוָה
לֵאכֹל בַּמָּקוֹם הַהוּא מִקְצַת פְּרוּתָיו, כְּגוֹן אֱלוֹ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה,
כִּי מִתּוֹךְ כֶּךָ יִקְבַּע מוֹשְׁבּוֹ אוֹ מוֹשֵׁב קֶצֶת מִבְּנָיו עַל כָּל פָּנִים בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם
לְלַמֵּד תּוֹרָה כָּל יָמָיו, כִּי בִירוּשָׁלַם שָׁם מוֹרֵי הַתּוֹרָה וְעַקֵּר הַחֲכָמָה (חִינוּךְ).
וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כִּי כָל שְׁלֹשָׁה שָׁנִים הָרֵאשׁוֹנִים הוּא כְּעֵין עֶרְל, וּמִמָּאָה
קְשׁוּרָה בּוֹ, וּבִרְבִיעִית סָרָה מֵעָלָיו הַטְּמֵאָה וְחָלָה הַקְּדוּשָׁה וְלִכֵּן 'קֶדֶשׁ
הַלְוִיִּם' (טַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה קִמָּא).

מס' מעשר שני פ"ח, קידושין נד: ר"ה ב. רמב"ם הל' מעשר שני פ"ט, ספר המצוות מצות
עשה קי"ט, סמ"ג עשין קכ"ז, סמ"ק ר"נ, יורה דעה רצ"ד.

משנה הלבות

פירות החייבים. עכו"ם שמכר פירות ואמר
של ערלה או של נטע רבעי הן אינו
נאמן^א, ואם ידענו בו שאין לו פירות אחרים
אסורים^ב. פירות רבעי פטורין מלקט שכחה
ופרט ועוללות^ג. יש אומרים^ד דבחוץ לארץ
אינו נוהג דין נטע רבעי אלא כרם רבעי^ה, ויש
אומרים דאפילו כרם רבעי אינו נוהג, ויש
אומרים דאף נטע רבעי נוהג^ו, הלכך בין כרם
רבעי ובין נטע רבעי יש לפדות בלא ברכה^ז.
ובארץ ישראל ג"כ נחלקו הפוסקים בזמן הזה
אי הוה מן התורה או דרבנן^ח. הנוטע כרם
להקדש פטור מן הערלה ומן הרבעי ומן
העוללות, וחייב בשביעית, ויש לו ביעור,
כלומר שמבערין מן הבית בשנה הרביעית

הרביעית לנטיעתו, לאחר שנתבשלו, הבעלים
נוטלים אותן לירושלים ואוכלין אותן שם
בקדושת מעשר שני^א, וקורין עליו את ההלל
ואסור לאונן^ב, וזהו נקרא נטע רבעי.

פדיונו. והרוצה לפדותם פודה אותם כמעשר
שני, שהפודהו לעצמו מוסיף חומש
והכסף מעלה לירושלים, ואין פודין אותן עד
שיגיעו לעונת המעשר, ואין פודין אותו
במחובר^א. ובזמן הזה פודין אותו אפילו על
שוה פרוטה, ואומר פירות הללו יהיו מחוללין
על כסף זה, ומברך 'אשר קדשנו במצותיו
וציונו על פדיון רבעי', ושוחק הפרוטה וזורקה
לים או לשאר מקום האבד שלא יהנו בה^ב.

רמז א. רמב"ם הל' מעשר שני פ"ט ה"א. יו"ד סי' רצ"ד ס"ו. ב. ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ב. ועיין מנחת
חינוך. ג. רמב"ם שם ה"ב. ד. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ז. יו"ד שם. ה. יו"ד שם סכ"ח. ו. עיין
ט"ז שם ס"ק כ"ט. ז. רמב"ם הל' מעשר שני פ"ט ה"ד. ח. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ט. יו"ד שם
ס"ז. ט. יו"ד שם בהגה. י. יו"ד שם. יא. ש"ך שם ס"ק י"ז. יב. עיין חינוך.

מצוה רמח

לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (לא תַעֲשֶׂה קמ"ח)

הַזֶּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא לְהִרְבּוֹת בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה הַמְבִיָּאה לְשִׁפּוֹךְ דָּם בֵּין סוֹרֵר וּמוֹרֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט, כו) 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שָׂרֵב חַמָּאוֹת הָאָדָם יַעֲשֶׂה בְּסִפְתּוֹ רַבּוּי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, וּכְתִיב (דברים לב, טו) 'וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּכְעַט שְׁמֹנֶת עֶבֶת כְּשִׁית וַיִּפֹּשׂ וְגו' וּכְתִיב (משלי יג, כה) 'צִדִּיק אֲכַל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ וּכְמֵן רַשָּׁעִים תִּחְסֹר'. וְאָמְרוּ ז"ל (סנהדרין עב.) 'בֵּין סוֹרֵר וּמוֹרֶה עַל שֵׁם סוֹפּוֹ נִדּוֹן' כִּי יִבְקֹשׁ אֶת לְמוּדוֹ וְלֹא יִמָּצֵא, וַיּוֹשֶׁב בְּפִרְשֵׁת דִּרְכִּים וּמְלַסְטָם אֶת הַפְּרִיּוֹת וְהוֹרָגָם, עַל כֵּן אָמְרָה תּוֹרָה יָמוּת זָכָא וְאֵל יָמוּת חֵיב. וְרַבּוּי הָאֲכִילָה שֶׁהִתְאַוְתָּה חוּתָה לְאֲכִילַת הָעֵץ הַדַּעַת גְּרָמָה מִיתָה לְעוֹלָם, עַד בִּיאַת מָשִׁיחַ צְדָקְנוֹ וּבִלְע

משנה הלבות

כל משקין ולא שתה יין, פטור.² אכל אכילת איסור כגון בשר טריפה ויין נסך פטור.³ ואינו חייב אלא כשהוא בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והביא שתי שערות ועד שיקיף השיער כל הגיד.⁴ ואינו חייב עד שיביאוהו אביו ואמו לבית דין, ואם מחלו לו פטור.⁵ היה אחד מאבותיו גידם או אילם או סומא או חרש פטור, שנאמר 'ותפשו בו אביו ואמו' וגו'.⁶ ועיין עוד פרטי דינים ברמב"ם בהל' ממרים (פ"ז).⁷ הכלל שעל ריבוי אכילה נסקל.

שאר איסורים. ובכלל זה הלאו אזהרה לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה.⁸ וכן בכלל הלאו שלא לאכול קדשים קודם זריקת הדם.⁹ ושאין מברין על הרוגי בית דין,

והשביעית בשמיטה כשהמעשרות מתבערין כמעשר שני.¹⁰ ונוהג בזכרים ונקבות.

רמח) בן סורר ומורה. האוכל ושותה הרבה באופן המביא לידי שפיכת דמים (שהוא בן סורר ומורה), והתרו בו פעם ראשונה מלקין אותו, חזר ואכל והתרו בו סוקלין אותו.¹¹ אינו חייב עד שייגנוב משל אביו, ויקנה בשר בזול, משקל חמישים דינרין, ויקנה יין בזול חצי לוג או יותר ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו בחבורת ריקים ופוחזין, ושיאכל הבשר גא (כלומר לא מבושל ולא צלי כל צרכו) כדרך הגנבים, וישתה יין מזוג כדרך הגרגרגים, אכל אכילה של מצוה פטור.¹² אכל כל מאכל ולא אכל בשר, שתה

יג. רמב"ם הל' מעשר שני פ"א ה"ח. רמח) א. רמב"ם הל' ממרים פ"ז ה"א. ועיין חינוך. ב. רמב"ם שם ה"ב. ג. שם ה"ג. ד. שם ה"ב. ה. שם ה"ה. ו. שם ה"ז-ח. ז. שם ה"י. ח. שם הל' שחיטה פ"א ה"ב. ט. חינוך.

הַמִּצְוֹת לְנֶצְחָן. וְדָרַךְ כָּלֵל אָמְרוּ (ברכות לב.) 'מִלֵּי כְרִיסָה זִינִי בִישִׁי', פְּרוּשׁ מִלּוֹי הַכֶּרֶס יָבִיא בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת חֲטָאִים רָעִים". וְעַל כֵּן תִּמְנָעֵנוּ תּוֹרַתְנוּ הַשְּׁלֵמָה לְטוֹבָתְנוּ מִהֶרְבּוֹת בְּאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה יוֹתֵר מִדָּא, כֵּן יִתְגַּבֵּר הַחֲמֵר עַל הַנֶּפֶשׁ וַיֵּאבֹד אוֹתָהּ לְגַמְרִי, וּלְהִרְחִיק הָעֵינַן הַזֵּהִירֵנוּ בְּעֶנֶשׁ מִיתָה (חינוך).

סנהדרין פג. ברכות י: רמב"ם הל' ממרים פ"ז, ספר המצוות לא תעשה קצ"ה, סמ"ג לאוין ר"ב.

מצוה רמט

לֹא תִנְחָשׁוּ (לא תעשה קמ"ט)

הַזֵּהִיר הַקָּדוֹשׁ פָּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יִלָּךְ אַחֵר נִחָשִׁים (פרוש האומר פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, וכיצא בו), 'שְׁנֹאֲמַר' (ויקרא יט, כו) 'לֹא תִנְחָשׁוּ'.

משנה הלכות

הפסיקו בדרך, עורב קורא לו, חתול שחור הפסיקו, המאמין בכל אלו הרי זה נחש".

שאר מעשים שבכלל האיסור. אין שואלין בחוזים בכוכבים ובגורלות², והרמב"ן (דברים יח, ט) כתב שאצטגנינות אינו בכלל ניחוש. המכיר בצפצוף עופות אין זה בכלל ניחוש³. האומר שחוט תרגול זה שקרא כעורב חייב, ובספר חסידים כתב שתרגולות שקרא כתרגול צריך לשחטה ולא יאמר שבשביל זה שוחטה, דאם לא כן אסור משום

ושהסנהדרין שהרגו הנפש אין טועמין כלום כל אותו היום⁴. ושאסור לאכול קודם התפילה⁵, ודרשו ז"ל (ברכות י:) 'לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם'. ואזהרה לבן סורר ומורה, ולא הוה לאו שבכללות לענין בן סורר ומורה, לפי שענשו מפורש בפרשת כי תצא⁷. ואינו נוהג אלא בזכרים¹⁰.

רמט) גדרי האיסור. איזהו נחש, האומר נפלה פתו מפיו כך וכך יארע, מקלו נפל מידו, בנו קורא לו מאחריו, צבי

ועיין רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"א ה"ד. ועיין מנחת חינוך. י. ע"פ ישעיה כה, ח. יא. ע"ע בזוה"ק ח"ב קנד: 'דהא יצר הרע לא אשתכח אלא מיגו מיכלא ומשתיא, הדא הוא דכתבי (משלי ל, ט) 'פן אשבע וכיחשתי' וגו', דמיגו מיכלא ומשתיא יצר הרע מתרבי במעוי דבר נש'. וע"ע במדרש שמואל אבות פ"ג מ"ד: 'וכן הוא האכילה והשתיה כי אם קלה היא בעיני האדם, קשה היא, כי היא סיבה אל העבירות החמורות'. יב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ג ה"ד. יג. רמב"ם הל' תפלה פ"י ה"ד. או"ח סי' פ"ט ס"ג. ועיין מנחת חינוך. יד. ספר המצוות, והובא בחינוך. טו. חינוך. **רמט) א.** רמב"ם הל' עכו"ם פ"א ה"ד. יו"ד סי' קע"ט ס"ג. חינוך. ג. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם ס"א, עיין שם. ג. רמב"ן שם, ועיין רמב"ם שם ה"ד.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי רָאוּ לָנוּ לְהֶאֱמִין כִּי כָּל מִצְוֵי גִבֹּר מֶה' כּוֹנְנֵי וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מִשְׁגִּיחַ עַל כָּל מַפְעָלָנוּ, עַד שְׁאֲמָרוּ 'אֵין אָדָם נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ מִלְמַטָּה אֵלָא אִם בֶּן מִכְרִיזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה'. וְהִיוּצֵא לְקִרְאָת נְחָשִׁים אוֹמֵר שְׁכָל אֲשֶׁר יִקְרָהוּ הוּא דְּבַר מִקְרָה, לֹא בְּהִשְׁנָחָה מֵאֲתָו יִתְבָּרַךְ, וְנִמְצָא בּוֹפֵר גָּמוּר, וְיוֹצֵא בְּכָךְ מִכָּל עֲקָרֵי הַדָּת (עֵיין חִינּוּךְ). וְכִכָּר יִסֹּד הָרִמָּב"ם ז"ל בִּי"ג עֲקָרִים 'אֲנִי מֵאֲמִין בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא בּוֹרֵא וּמְנַהִיג לְכָל הַבְּרוּאִים וְהוּא לְבַדּוֹ עֹשֶׂה עוֹשֶׂה וַיַּעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים', וְאֵין דְּבָר נַעֲשֶׂה בְּמִקְרָה. וְהִרְבַּ מְנַחֵם הַפֶּבְלִי כָּתַב כִּי הָעוֹבֵר עַל מִצְוָה זוֹ הִנָּחֵשׁ יִהְיֶה לְבוֹשׁוֹ (עֵיין טַעְמֵי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קַמֵּב. וְעֵיין בְּרַאקְנָאטִי וִיקְרָא שֵׁם).

סנהדרין סה: שבת סז: חולין צה: רמב"ם הל' עכו"ם פ"א, ספר המצוות לא תעשה ל"ג, סמ"ג לאוין נ"א, סמ"ק קל"ז, יראים פ"ט, יורה דעה קע"ט.

משנה הלכות

תלתא זימנא, שהצליח או לא הצליח, ודבר זה מותר.^ט

שאר פרטי דינים. ואיתא בספר חסידים (סי' ר"ה) שימנע משאלת חלום אפילו בפיקוח נפש. ואסור לומר על דרך בדיחותא כך נאמר לי בנבואה, או כך בא עלי בחלום, כי הוא בכלל הלאו שהזהירה תורה (דברים יח, כ) 'אך הנביא אשר יזיד לדבר בשמי'. אבל מותר לומר לתינוק פסוק לי פסוק, ואפילו לעשות מעשה ולסמוך עליו לעתיד, כי אינו מצד הנחש אלא מין נבואה קטנה.^א ועיין בשו"ת בית שערס לזקני ביורה דעה (סי' רל"ח) דהנותן סימן לעצמו בדבר מה לטובה אין זה ניחוש אלא סימן טוב שיבא לו

ניחוש.^ה וכן המשים לעצמו סימנים וסומך עליהם מעשיו אם לעשות או לא, אסור.^ב האומר לא תתחיל לגבות ממני, שחרית הוא, מוצאי שבת הוא, ראש חדש הוא, ואיני רוצה שיתחיל עסקי בנתינת דבר מתחת ידי, כל אלו וכיוצא בהם אסורים משום נחש.^ג

דברים המותרים. ומיהו יש אומרים^ד דבלי אמירה, אלא שאינו נותן לו ומתכוון בשביל זה אינו אסור. בית, תינוק ואשה, אף על פי שאין ניחוש יש סימן, כלומר בנה בית חדש, נולד לו ילד, נשא אשה, יש סימן, אם מצליח בסחורה ראשונה אחר אלו סימן הוא שהולך ומצליח, ואם לאו אל ירגיל עצמו יותר מדאי שמא לא יצליח והוא דאיתחזק

ד. ע"פ תהלים לז, כג. ה. יו"ד שם ס"ג בהגה. ו. רמב"ם שם ה"ד. ז. יו"ד שם ס"ג. ח. עיין פתחי תשובה סק"ג. ט. יו"ד שם ס"ד ובהגה. ועיין רמב"ם שם ה"ד. י. עיין דרכי תשובה יו"ד סי' קע"ט סק"ב. יא. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם בהג"ה.

מצוה רנ

לא תעוננו (לא תעשה ק"ג)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לעונן (פרוש לקבץ עתים ולומר שעה פלוני מוכה לעשות בך פעלה פלונית וכיוצא בזה), שנאמר (ויקרא יט, כו) 'לא תעוננו'.

משירשי המצות. מה שמבאר בלאו דמנחש. ועוד יש בזה כי מסיר בטחוננו מיוצר כל ברוך הוא, ואומר זה המסתכל בעוננים, ועושה אחיזת עינים שיעשה מעשיו בשעות ובזמנים ידועים, וזה הכל בכלל 'לא תעוננו', כי יש ברצון יוצר יתברך להטיב או להרע לפי פעליו,

משנה הלכות

שבת קודש שאין רוצין להקיף. ומה שנהגו להתחיל המסכתות בראש חודש זהו כדי להמתין על הבחורים הבאים מחוץ לעיר, וגם לסימן טוב¹.

אחיזת עינים. ובכלל הלאו הזה האוחז העינים, ואסור לשאול לגוי העונן והמנחש, (ועיין בפתחי תשובה (ס"ק ב) שמביא בשם משכנות יעקב שזה תלוי במחלוקת תנאים אי בן נח מצווה על הכישוף), והאוחז עינים הוא המראה לבני אדם שעשה מעשה, והוא לא עשה, כגון מראה אש גדולה והוא לא היה, וכיוצא בזה באחיזת עינים, העושה שום מעשה לאחיזת עינים לוקה². ואחיזת עינים שאינו על ידי כישוף אלא על ידי תחבולות וקלות התנועה ביד, גם כן אסור³, ומזה נראה דאסור לעשות (היפנאטיזרען בלע"ז) מה שעושין הרופאים הנקראים פסיכיאטארן. ועיין בראשית חכמה

ממנו יתברך שמו, אבל סימן לרע ח"ו הרי זה ניחוש, והוא מדברי מהרש"א בחידושי אגדות בהוריות (יב), עיין שם מה שהאריך הרבה דלרע אפשר שישתנה ברחמי שמים, ולטובה מותר לעשות סימן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליהם בעדים ובהתראה לוקה, ויש בו עוד חוץ מלאו זה משום 'ובחוקותיהם לא תלכו' (ויקרא יח, ג), ועשה ד'תמים תהיה' (דברים יח, יג).

רנ) גדרי האיסור. איזהו מעונן, האומר שעה פלונית יפה לצאת, ושעה פלונית רעה לצאת⁴, שואלין ממנו פירעון חוב, אומר שחרית הוא, מוצאי שבת הוא, ראש חודש הוא, ומישימתחיל בזמן הזה כך יהיה כל השבוע, או כל החודש⁵.

דברים המותרים. ובספר מילי דחסידותא מלמד זכות על האומרים במוצאי

(רנ) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"א ה"ח. ב. יו"ד סי' קע"ט ס"ג. ג. יו"ד שם ס"ב בהגה. עיין סמ"ק. ד. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם סט"ו. ה. ש"ך שם ס"ק י"ז. ט"ז ס"ק י.

והוא המפעיל כפי רצונו ולא בחיוב השעות והזמנים, וכמו שכתוב (תהלים לא, מז) 'בִּידֶךָ עֲתִיתִי' (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה קמג). עוד הפסד גדול נמצא במעונן שישבו אצל ההמון והנשים והקטנים דברים הנמנעים ובלתי אפשרים על פי הטבע, יחזרו להיותם נמצאים ואפשרים, ועל ידי זה יצאו חס וחלילה לכפר בעקב, והבן זה (חינוך).

סנהדרין סה: רמב"ם הל' עכו"ם פ"א, ספר המצוות לא תעשה ד"ב, סמ"ג לאוין נ"ג, סמ"ק סי' קל"ו, יראים פ"ט, יורה דעה סי' קע"ט.

מצוה רנא

לא תקפו פאת ראשכם (לא תעשה קנ"א)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לגלח שערות ראשו ולהשוות לאחריו אזניו ופדחתו, שנאמר (ויקרא יט, כו) 'לא תקפו פאת ראשכם'.

משנה הלכות

(סוף שער ד) שחשב הרבה דברים אסורים מבחוקתיהם לא תלכו' (ויקרא יח, ג), ועשה משום דרכי אמורי.

רנא) גדרי החיוב. המגלח ראשו, או משני צדעיו אילך ואילך לאחריו אזנו ופדחתו, חייב שתים, אחת מכאן ואחת מכאן. ואחד המגלח, ואחד המתגלח, חייב מלקות, והוא כשמסייע להמגלח. ואם לא סייעו עובר ואינו לוקה, משום דאין בו מעשה*.

קטן ואשה. המקיף את הקטן חייב*. ואשה שהקיפה פטורה*, ונחלקו הפוסקים אי פטורה ומותר, או אסור מדרבנן עיין מה שכתבתי במשנה הלכות נזיר (סי' ט"ז). ודעת רבינו בעל הלכות גדולות והרמב"ם*, ועוד פוסקים, דדוקא בתער חייב, והרא"ש ועוד

שאר דברים המותרים. עיירות שאין קונין בהן מטאטאות שמכבדין בהן הבית כל חודש ניסן, מפני שניסן רומז לגאולה ולטובה, והמכבדות להיפוך ח"ו, וכן שאין קונים אליה לראש השנה מפני שהוא זנב מותר, ועל דרך שאוכלין דברים מתוקין שהוא רק לסימנא טבא. ונהגו שאין מתחילין דברים בימים ב"ד ודוקא לדבר הרשות, אבל לקדושה אדרבה ב"ד קודש ילבש*, ואין נושאים נשים אלא כמילוי הלבנה*. ונהגו בכל מקום, ובכל זמן, בזכרים ונקבות, והעובר עליו בעדים ובהתראה לוקה, ויש עוד משום

ו. ע"פ ויקרא טז, ד. ז. יו"ד שם ס"ב. **רנא** א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"א. יו"ד סי' קפ"א ס"ב וס"ד. ועיין משנה הלכות נזיר סי' י"ג. ב. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ה. ג. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ו. ד. שם ה"ו.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְהִרְחִיק מֵעֲבֹדָה זָרָה וּמִשְׁמִשָּׁיָה וְעוֹבְדִיָּה, וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בְשִׁבְלֶיהָ, וְלֹא לָלֶכֶת בַּחֲקוֹתֵיהֶם, וְזֶה מִנְהַג הַכְּמָרִים לְהִקְיָה פֶּתַת רֹאשׁוֹ. וּבָאָה הָאֲזָהָרָה מִפְּרִשְׁת בְּדָבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה לָּהּ בְּנֵי אָדָם בְּגוֹפּוֹתָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְמִזְכֶּרֶת עֶזְרָת תָּמִיד אַחֵר שֶׁהוּא דָּבָר קָבוֹעַ בְּגוֹף, וּמִפְּנֵי שֶׁזֶה מַעֲקָרֵי טַעַם הַמִּצְוָה, הָיוּ צָרִיכִים לְבָאֵר ז' ל"ה כִּי הִקְפַּת כָּל הָרֹאשׁ גַּם כֵּן בְּכָלֵל הַלְּאוֹ, שֶׁלֹּא תֹאמַר שֶׁתִּכְלִית מֶה שֶׁנֶּאֱסָר הוּא כְּדִי שֶׁלֹּא נִדְמָה לָהֶם וְהֵם לֹא יִגְלַחוּ כָּל הָרֹאשׁ, עַל כֵּן לְמַדּוֹ לָנוּ שֶׁהַמְקִיף כָּל הָרֹאשׁ בְּכָלֵל הָאֵסוּר. וּבִגְמָרָא (יבמות ה.) מִחֻלְקַת אֵי הִקְפַּת כָּל הָרֹאשׁ שֶׁמָּה הִקְפָּה, וְקִימָא לָן דִּשְׁמָה הִקְפָּה.

נזיר נז: קידושין ד'ה: מכות כ: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב, ספר המצוות לא תעשה מ"ב מ"ג, סמ"ג לאוין ג'ז נ"ח, יורה דעה סי' קפ"א, סמ"ק סי' ע' ע"א, יראים צ"ג צ"ד.

משנה הלבות

ולסרוק במסרק אם אין כוונתו לתלוש השערות מותר, ועיין גליון הש"ס בשבועות (ב:) בתוס' שם, ובשו"ת חתם סופר ביורה דעה (סי' קל"ט וסי' ק"מ)^ז, ובמהר"ם שיי"ק ביורה דעה (קע"ב). אבל בהלק"ט (ח"ב סי' רנ"ח) נראה לאסור עיין שם. ועיין בגמרא נזיר (מב.) במשנה 'כל הסורק להסיר נימין מדולדלות מתכוון', וצריך עיון. הרופאים שאמרו לגלח בתער אם אין סכנה אסור לגלח, ואם יש סכנת אבר אחד עיין ביורה דעה (סי' קנ"ה) ובפתחי תשובה (ס"ק ז). ואסור לחנוני ישראל למכור תערי גילוח לקונים ישראלים שחשודים להשחית פאת ראשם וזקנם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

ראשונים סבירא להו דאפילו במספרים כעין תער אסור, ועיין ביורה דעה^י שהביא את ב' הדעות, ובדאורייתא אזלינן לחומרא. ועיין ספרי הנ"ל (שם סי' י'). אשה לעצמה אינה בבל תקיף^י.

השיעור. ולא נתנו חכמים שיעור לפאה, והרמב"ם^י כתב שאין מניחין פחות ממ' שערות, ויש בדבריו חילופי גירסאות^ט, ועיין בשולחן ערוך דשיעור הפיאה היא כל רוחב מכנגד שיער פדחת עד למטה מאוזן^י. עבדים נכללו בכלל הלאו^א.

שאר פרטים. טומטום ואנדרוגינוס אסורים מספק^ז. ואין לתלוש שערות מפאות^ז,

ה. ראה יבמות ה. ו. שם ס"ג. ז. רמב"ם שם ה"ב וה"ה. יו"ד שם ס"ו. ח. שם ה"ו. ט. עיין כסף משנה שם. י. יו"ד שם ס"ט. ועיין שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' קכ"ב. יא. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ז. ועיין שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קנ"א. יב. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ז-ח. יג. מנחת חינוך. יד. פתחי תשובה ס"ק ג.

מצוה רנב

לא תשחית פאת זקנך (לא תעשה קנ"ב)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא להשחית שער זקנו במקומות הידועים בתער, שנאמר (ויקרא יט, כו) 'לא תשחית פאת זקנך'.

משרשי המצוה. מה שכתבנו לעיל (מצוה רנא) כדי להרחיק ממנו ולהשכיח מבין עינינו כל ענין עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה, וגם זה מנהג הכופרים העובדים לה (חינוך). גם כי הקדוש ברוך הוא סמין במין הזכר בזקנו להבדילו ממין הנקבה, והמגלחו מבטל הסימן ועושה הפוך פונת השם ברוך הוא בזה, כמו שזורע כלאים ובכל מעשה בראשית בתיב בהם 'למינהו' (רבינו בחיי ויקרא שם). גם כי שערות הזקן לנוי האדם נבראו ועל פן אין ראוי להשחיתם (עיין אבן עזרא ויקרא שם). ועל דרך הסוד שערות

משנה הלכות

הפוסקים אם הוא בכלל האיסור¹. המגלח במספרים שלא כעין תער, או משיר שערו בסם אינו בכלל הלאו². המלקט ברהיטני ובמלקט פטור.

שאר פרטים. השפם אינו בכלל זקן, ומכל מקום לא נהגו ישראל להשחיתו אלא לגלח קצתו במספרים שלא יעכב האכילה³. אשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה, השחיתה זקן איש פטורה ואסורה⁴. אסור להשחית הזקן על ידי גוי ואם סייע בהשחתה לוקה, ואם לא סייע עובר בלאו ואינו לוקה שאין בו מעשה⁵, ועיין משנה הלכות נזיר

רנב) גדרי החיובים ומקום הפאות. פאות הזקן חמש הן, והנוטלן בתער לוקה על כל פאה ופאה, ואם נטלן כאחת לוקה חמש⁶. וכתבו הפוסקים דאם הוא מנהג הגויים עובר ג"כ משום 'ובחוקותיהם לא תלכו' (ויקרא יח, ג), ועובר ג"כ משום בלאו ד'לא ילבש גבר' (דברים כב, ה)⁷. ונחלקו הפוסקים איה מקום החמישה פאות בדיוק, ולפיכך אין להעביר תער על כל זקנו, ואפילו תחת הגרון⁸.

איזה גילוח אסור. ואינו חייב אלא בתער⁹. המגלח במספרים כעין תער נחלקו

(רנב) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ז. יו"ד סי' קפ"א סי"א. ב. שו"ת צמח צדק יו"ד סי' צ"ג. ג. יו"ד שם ובהגה. ד. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם ס"י. ה. חינוך. כסף משנה שם. מנחת חינוך. ו. פתחי תשובה ס"ק ה. ז. רמב"ם שם ה"ח. ועיין טו"ז ס"ק ג. ח. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם ס"ב. וש"ך שם ס"ק ח. ט. עיין מנחת חינוך מצוה רנ"א ורנ"ג. י. סי' י"ב וסי' י"ז. ובשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ק"נ.

הָאָדָם רוֹמְזִין לְכַחוֹת אֱלֻקִּיּוֹת יֵשׁ שְׁיוֹנָקוֹת מִמֵּדַת הַחֶסֶד, וַיֵּשׁ מִמֵּדַת הַדִּין, וְאִסֵּר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְהַשְׁחִית אוֹתָן שֶׁהֵם מִמֵּדַת הַחֶסֶד, וְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל מִצְוָה זוֹ, וְאָז יִהְיֶה מְשַׁפֵּעַ תָּמִיד מִמֵּדַת הַחֶסֶד בָּמָה דָּאֵת אָמַר (ישעיה נד, י) 'חֲסִדֵי מֵאֲתָךְ לֹא יִמוּשׁ' (מצודת דוד (רדב"ז) מצוה סח).

מראה המקומות עיין מצוה רנ"א.

מצוה רנג

בְּתַבַּת קַעֲקַע (לא תַעֲשֶׂה קנ"ג)

הַזְהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְכַתֵּב בִּבְשָׁרֵנוּ בְּתַבַּת קַעֲקַע, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יב, כח) 'וְכַתַּבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שֶׁהִיא מְנַהֵג כּוֹמְרֵי עֲבוּדָה זָרָה וְעוֹבְדֵיהָ לְרִשְׁם שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה עַל בְּשָׂרָם בְּאֶפֶן שֶׁלֹּא יִמָּחֶה כָּלֵל, לְפָרְסָם שֶׁהֵם נִמְכָּרִים וּמְרִשָּׁם לְעֲבוּדָתָהּ, לְקַיֵּם 'וְתִהְיֶי עֲוֹנָתָם עַל עֲצֻמוֹתָם' (יחזקאל לב, כז), וְהַעֲוֶשֶׂה בֵּן מוֹשֵׁךְ עָלָיו כַּח הַטְּמֵאָה וְסוֹתֵר הַטְּהָרָה, וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל

משנה הלכות

הרושמים^א, או שכותב תחילה על בשרו בצבע ואחר כך מקעקע הבשר במחט, או כיוצא בזה, עד שיכנס הצבע בין העור לבשר^ב, והעושה כן עובר בלאו זה, ובעדים ובהתראה לוקה. והכותב לאו דוקא כותב אותיות, אלא כשעושה רשימה בעלמא נמי חייב, כן הוא דעת הר"ש משאנ"ץ (פר' קדושים על הספרא) ועוד קצת פוסקים. ודעת הרמב"ם והחינוך דבעי על כל פנים כתיבת אות אחת, ודעת המנחת חינוך דלרמב"ם לא צריך אות^ג.

בירור הלכות אלו בס"ד. עבדים בכלל הלאו^א, טומטום ואנדרוגינוס אסורים מספק^ב.

שאר שערות הגוף. ואסור להעביר שער בית השחי ובית הערוה^א. ובשער של כל הגוף נחלקו הפוסקים אי מותר להעביר בתער^ב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים.

רנג) גדרי האיסור. כתובת קעקע, הוא שישרוט על בשרו בכל מקום שהוא בגופו, וימלא מקום השריטה תחת העור בכחול או דיו או שאר צבעונים

יא. רמב"ם שם ה"ב. יב. רמב"ם שם ה"ד. יג. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד סי' קפ"ב ס"א. יז. עיין יו"ד שם ס"ב. רנג) א. רמב"ם ה' עכו"ם פ"ב ה"א. יו"ד סי' ק"פ ס"א. ב. ש"ך שם סק"א. ג. ועיין שו"ת מעיל צדקה סי'

עבו"ם, ומת בלא תשובה, וסופו להיות כומר לעבודה זרה מדה כנגד מדה (מצודת דוד (רדכ"ז) מצוה עב. ועיין טעמי מצות (לר"מ הכבלי) לא תעשה קמו. ועיין חינוך). גם כי אין ראוי לאדם לחבל בגופו ולקלקל צורתו אשר צר בו יוצר כל, דוגמת שלשלת הקדושה 'כי בצלם אלקים עשה' וגו' (בראשית ט, ו), והחובל בעצמו באלו הוא פוגם למעלה (מצודת דוד מצוה ע). וטעם חיוב השורט על המת כי מראה בעצמו כבועט בהקדוש ברוך הוא על שהמתו, ומצותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים, ואין ראוי לבעל שכל להצטער על מעשה האל ומשפטיו יותר מדאי (שם).

מכות כא. קידושין לו. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב, ספר המצוות לא תעשה מ"א, סמ"ג לאוין ט"א, יורה דעה סי' ק"פ, סמ"ק סי' ע"ב, יראה מצוה צ"ה.

משנה הלבית

בשרו, ויש לומר דהא על כל פנים באיסור כתב השם.

שאר פרטי דינים. עוד יש להסתפק במי שמקעקע תחת הציפורן, וכשיגדל

ציפרנו יגדול עמו הקעקע ויקוץ או יפול, א"כ לכאורה לא הוה מתקיים אי חייב, ומסתברא כיון דבשעת מעשה כתובת קעקע הוא חייב, וצריך עיון בזה. מותר ליתן אפר מקלה על מכתו. הרושם על עבדו שלא יברח פטור, ולכתחילה אסור לעשות כן בעבד שכבר מל וטבל". השורט לקטן חייב, וקטן ששרט פטור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

על ידי אחרים. רשמו בו אחרים עובר בלאו ואינו לוקה כיון שלא עשה מעשה, אלא אם כן סייע^ז, ואסור לומר לגוי לכתוב על בשרו^י.

כותב בלא קעקע. הכותב על בשרו ועל גופו ולא קעקע, אלא רשם בדיו או בכל דבר העושה רושם, נחלקו האחרונים^א אי יש בו איסור דרבנן, והעולם אינם נזהרים בזה. וקצת יש להביא ראיה להיתר מהא דאמרו בגמרא (שבת קכ:) 'היה כתוב שם על בשרו יכסנו בגמי ויטבול', ולכאורה האיך כתבו שם על

ל"א. ובפתי תשובה יו"ד סי' ק"פ ס"ק א. וברית משה על הסמ"ג. ד. רמב"ם שם. ה. מנחת חינוך. ו. עיין מנחת חינוך. ז. יו"ד שם ס"ג. ח. שם ס"ד. ובפתי תשובה סק"ב.

מצוה רנד

מורא מקדש (מצות עשה ק"א)

צוה הקדוש ברוך הוא ליראה מן המקדש, שנאמר (ויקרא יט, ל) 'ומקדשי צוה תיראו אני ה'.

משירשי המצוה. מה שכתבה התורה (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', נמצא שהירא מן המקדש ירא ממי שצוה על מוראו ושוכן בתוכו. ואמרו בספרא (קדושים ז) 'לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר עליו' (עיין חינוך). ועתה בעונותינו הרבים שנמלט ממנו בית המקדש, בית הכנסת ובית המדרש נקרא מקדש מעט, לכה

משנה הלבות

מותר ליכנס. ואפילו בזמן הבית היו תנאים שאמרו שאסור, כמו שאמרו בברכות (סא): 'אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובמקום שאין גדר ובזמן שהשכינה שורה, ר' יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור, אין בית המקדש קיים מותר', ועיין רמב"ם וחינוך ויראים.

בית הכנסת. ובתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו בכלל המצוה הם, ועיין ביראים, והר"ן כתב דהוי דרבנן. ובשדי חמד האריך בזה. ואסור לנהוג בהם קלות ראש, ולא לעשותם קפנדריא, ולא לאכול בהם לבד מסעודת מצוה, ואין נכנסין בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואין מטיילין בהם^ט. ואם היתה שם דרך קודם שנבנה מותר, ועיין מה שכתבתי בספרי (ח"ג סי'

רנד) גדרי המצוה. קיום המצוה, איזהו מורא המקדש לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעליו ובתרמילו ובאפונדתו, ולא באבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, וריקיקה מקל וחומר, ונכנס בפחד ורעדה^א, וכשהוא יוצא פוסע לאחוריו, כאדם הנפטר מלפני רבו^ב. לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון נגד קדשי הקדשים^ג. לא יקבע בית הכסא בין מזרח למערב^ד. ואסור לבנות בית, תבנית היכל, ואכסדרה תבנית אולם, וחצר תבנית עזרה, וכן תבנית כל כלי המקדש^ה.

בחורבנו. ובזמן הזה שבעוונותינו הרבים הבית המקדש חרב, שיבנה במהרה בימינו אמן, נחלקו הפוסקים^ו מה דין מקום מקדש ובאיזה מקום אסור ובאיזה

רנד) א. רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז ה"ב וה"ה. חינוך. ב. רמב"ם שם ה"ד. ג. שם ה"ה. ד. שם ה"ט. ה. שם ה"י. ו. רמב"ם וראב"ד שם פ"ו ה"ד. ז. רמב"ם שם ה"ז. ומנחת חינוך. ח. ועיין פרי מגדים או"ח סי' קנ"ג בתחילתו. ט. רמב"ם הל' תפילה פ"א ה"ו. או"ח סי' קנ"א ס"א.

'וּמִקֵּדְשִׁי תִירָאוּ' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה קב). וְצִרִיךְ לְמִיבְנֵי לָהּ בְּהִדּוּר גָּדוֹל וְרַב פֶּאֶר וּלְתַקְנָהּ בְּכָל תְּקוּנִין, דְּבֵית הַכְּנֶסֶת נֶשֶׁל מִטָּה עוֹמֶדֶת כְּנֶגֶד בֵּית הַכְּנֶסֶת דִּלְעָלָא, וְצִרִיךְ דִּלְהוּי לָהּ חֲלוּנוֹת, כְּדִכְתִּיב (דניאל ג, יא) 'וְכוּיִן פְּתִיחֵן לָהּ', לִיַּחַד כָּל הַתְּפִלּוֹת הָעוֹלוֹת קָמִי קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגָּדוֹל דִּלְעָלָא יֵשׁ בּוֹ י"ב חֲלוּנוֹת, וְהִכִּי נִמְי צִרִיךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת דִּלְתַּתָּא, וְצִרִיךְ לְהַתְנַהֵּג בָּהּ בְּאִימָה וּבִירָאָה וּבְהַכְנָעָה כְּרָאוּי לְמִקֵּדֶשׁ מַעַמ (זוה"ק ח"ב נמ:).

ברכות סב: יבמות ז: מגילה כח. רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז, והל' תפילה פי"א, ספר המצוות מצות עשה כ"א, סמ"ג עשין קס"ד, סמ"ק סי' ו', יראים שכ"ד, אורח חיים סי' קנ"א, יורה דעה סי' רמ"ז.

מצוה רנה

שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אוֹב (לא תַעֲשֶׂה קנ"ד)

הַזִּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אוֹב וְלֹא נִשְׁאֵל בּוֹ, שְׁנֵאֱמַר (ויקרא יט, לא) 'אַל תִּפְנוּ אֶל הָאוֹבֹת'.

משנה הלכות

רנה) בעל אוֹב. זהו פיתום המדבר משחי, והוא שמקטיר מין קטורת ידוע ועושה מעשים ידועים להם בתנועתם, ועולה המת ויושב בין פיסקי המכשף או בין שחיו, ומדבר בקול נמוך כאלו יוצא מתחת לארץ, ועוד יש מעשה אחר של אוֹב הנשאל בגולגולת של מת כדאיתא התם, ומדברת בלט על ידי לחשים שלו, והעושה מעשים אלו חייב סקילה במזיד ובהתראה, ובמזיד בלא התראה כרת, ובשוגג חטאת*, והנשאל בהם עובר בלאו*. וראיתי מי שכתב דמה

קע"ח ס"ק ב'). ומכבדין אותן ומרביצין אותן. ואין נוהגין בהם שחוק והיתול, ושיחה בטלה, ואין מחשבין בהן חשבונות, ואין ישנים בהם*. ומותר לרוק בהם*. וקדושתם חמור מאוד. ובכולן תלמיד חכם מותר כדאיתא בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ג) 'עפרא דבי כנישתא לספריא ותלמודוהי*'. ופרטי דינים עיין בשולחן ערוך (או"ח סי' קנ"א), ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, בבתי כנסיות. ובזמן המקדש שיבנה במהרה בימינו בבית המקדש.

י. מגילה כח: טור או"ח סי' קנ"א. יא. רמב"ם שם ה"ה וה"ז. או"ח שם ס"א וס"ג. יב. רמב"ם שם ה"י. או"ח שם ס"ז. יג. סמ"ק. רנה) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ו ה"א. ב. חינוך.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי הַשּׁוֹאֲלִים בָּאֵלּוּ מִסִּירִים בְּטַחֲנָם מֵהַשֵּׁם
 וּבִמְחִים בְּכַחוֹת הַטְּמָאָה, שְׁעוֹשִׂים הַשְּׁפָעוֹת בְּכַח הַטְּמָאָה,
 וּמִתְעוֹדְרִים הַמֵּתִים בְּהַקְטָרְתָן קִטְרֵת יָדוּעַ, וְעוֹשִׂין מַעֲשִׂים יָדוּעִים.
 וַיִּדְמָה לוֹ לָאָדָם שִׁישְׁמַע דְּבוּר מִתַּחַת הַשָּׁחִי, וּמַגִּידִים הָעֵתִידוֹת
 וּמַקְצָתָם מִתְקִימִים לַפְּעָמִים, וְגוֹרְמִים לְהַנִּיחַ הַדַּת הָאֱמֶת הָעִקְרִית
 וְאַמוּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (עיין חינוך. ועיין טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה קמח). וְכָתַב
 הָאֵבֶן עֲזָרָא (ויקרא שם) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ 'וְרִיקִי מִחַ אֲמָרוֹ לִילִי שֶׁהָאוֹבוֹת אֱמֶת
 גַּם כֵּן דֶּרֶךְ הַכְּשׁוּף לֹא אֶסְרָם הַכֶּתוּב, וְאֲנִי אוֹמֵר הַפֶּךָ דְּבִרְיָהֶם, כִּי
 הַכֶּתוּב לֹא אֶסֶר הָאֱמֶת רַק הַשֶּׁקֶר, וְהָעֵד הָאֱלִילִים וְהַפְּסִילִים, וְלִילִי
 שָׁאִין רְצוֹנִי לְהַאֲרִיךְ הַיִּיטִי מִבְּאֵר דְּבַר פְּעֻלַּת אוֹב בְּרָאיוֹת גְּמוּרוֹת',
 וְדַבְּרִי כִּי חָכָם חָן.

סנהדרין פה: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ח', סמ"ג לאוין ל"ח, סמ"ק
 קל"ט, יראים פ'.

משנה הלכות

וקלי התנועה, הם משוטטים בכל העולם,
 ושומעין מאחורי הפרגוד וכדומה, חוזרים
 ויודעים קצת עניני עתידות אשר עדיין לא
 הגיע לבני אדם, ולזה מקטירין להן ואסרה
 התורה זה. ולדעת הסמ"ג עובר גם בזה
 בלאו של 'ודורש אל המתים' (דברים יח, יא).
 ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.
 ועיין מהר"ם ש"ק (מצוה ס"ב) דאסור לכל
 אדם לתמוך ולסעוד וליתן צדקה ולעשות
 גמילות חסד ולהחיות למכשף ובעל אוֹב
 ידעוני, מקל וחומר דאם נאמר בהם (שמות
 כב, יז) 'לא תחיה', כל שכן שאסור לתומכם.

שאמרו שעולה המת לאו דוקא, דהאיך יש
 כח למכשף להוציא המת ממקומו במקום
 קדוש מושבו, אלא שרוח מן השדים וכדומה
 נדמה לו שהם משוטטים בכל העולם ומגיד
 לו, והא דשמואל עלה לשאול היה לכבודו
 של שאול שהיה בצער גדול ולא רצה השם
 יתברך למלך ראשון שהיה "בן שנה במלכו"
 (שמואל א יג, א), כבן שנה שלא טעם טעם
 חטא' (יומא כב:), שיתגלה איזה רוח, ולכן
 עלה שמואל. המקטר לשדים שיסייעוהו
 בכשפיו הרי הוא בסקילה כבעל אוֹב.^ג וכתב
 הרמב"ן^ד דכיון דהשדים הם רוחות בלי גופים

ג. יו"ד סי' קע"ט סי' י"ט. ובש"ך ס"ק כ"ב. ד. עיין בדרשת תורת ה' תמימה שלו. ה. עיין לאוין סי' נ"ו.

מצוה רנו

מעשה ידעוני (לא תעשה קנ"ה)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לעשות מעשה ידעוני וישאל בו, שנאמר (ויקרא יט, לא) 'אל תפנו אל האבת ואל הידענים'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מה שנתבאר במצוה הקודמת, דאמת הוא כי שניהם גורמים לו לאדם להניח הדת האמתית ולפנות אחר ההבל ויהבלו, ואמר 'אל תפנו' כלומר לא יפנה מחשבתו אליה, שלא יתן להם פנים, כי פני ה' חלקם, ויש נזק בפניה שמטמא האויר. וידעוני הוא שמביא עצם חיה ששמה ידוע, ובירושלמי (כלאים פ"ח ה"ד) קורא לה 'בר נש דטור', ומשימו לתוך פיו ומודיע הדברים לאחרים, ומתלבשים במתים אידי דשכיח שם טמאה טפי, הפלל שאסור לעשות לנו תחבולות, אלא לבטח בה' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה קמח). וכבר רמז

משנה הלכות

שטורפת והורגת את הכל, וכמלא החבל רואה את כל סביבותיה, וכשבאים לצוד אותה מורים בחיצים מרחוק על החבל עד שהוא נפסק והיא מתה מיד, עד כאן. וכן הוא בירושלמי כלאים (פ"ח מ"ד) גבי אדני השדה 'בר נש דטור והוא חיי מן טיבוריה, איפסיק טיבוריה לא חיי'.

כללים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר ועושה מעשה ידעוני בעדים ובהתראה חייב סקילה^א, ובלא התראה כרת, ובשוגג חטאת קבועה^ב, והנשאל בו בלאו^ג.

רנו) גדר האיסור. ידעוני, זה המניח עצם של חיה ששמה ידוע בפיו, ויקטיר לו מיני קטורת, וישביע השבעות, עד שיתחבר לו ענין מחולי הנופל, וידבר אליו כעין עתידות^ד. ובסדר זרעים כלאים (פ"ח מ"ה) כתב ר"ש איש ירושלים בשם ר' מאיר ב"ר קלונימוס מאשפירא, שהוא חיה ששמה ידוע, וכמין חבל גדול יוצא משורש שבארץ ששם גדילה אותה חיה, כעין אותן קישואין ודלועין, אלא שהידוע צורתו כצורת אדם בכל דבר, בצורת הפנים וגוף וידים ורגלים, ומטיבורו מחובר לחבל היוצא מן השורש, ואין כל בריה רשאי ליקרב כמלא החבל

(רנו) א. ע"פ מלכים ב' יז, טו. ב. עיין סנהדרין סה: ג. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ו ה"ב. ד. שם הל' סנהדרין פט"ו ה"י. ה. שם הל' שגגות פ"ד ה"א. ו. נלמד מחינוך מצוה רנה.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים קיח, ח) 'טוֹב לַחֲסוֹת בַּה' מִבְּטַח בָּאָדָם' כִּי
הַכֹּל מֵאֵתוֹ יִתְּבָרֵךְ שְׁמוֹ.

סנהדרין סה: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ט', סמ"ג לאוין ל"ז ל"ט, סמ"ק
ק"מ.

מצוה רנו

כְּבוֹד חֲכָמִים וְזָקֵנִים (מצוה עשה ק"ב)

צִוָּה הַקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכַבֵּד אֶת הַחֲכָמִים וְלָקוּם מִפְּנֵיהֶם וְלָקוּם מִפְּנֵי
הַשִּׁיכָה דָּרֶךְ הַדּוֹר, שְׁנַאֲמַר (ויקרא יט, לב) 'מִפְּנֵי שִׁיכָה תָקוּם וְהִדְרַת פָּנֶי
זָקֵן'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי מִכְבוֹד אֲדוֹן עוֹלָם לְכַבֵּד מִשְׁרָתוֹ הַתְּלִמִּידֵי חֲכָמִים,
שֶׁהֵם זָקֵנֵי הַתּוֹרָה הַיּוֹדְעִים בְּדַרְכֵי ה' מִצַּד חֲכָמָתָם, אֲפִלּוּ הַיֶּלֶד
וַיֵּינִיק, מֶה שֶׁהִזְקֵן אֲשַׁמְאֵי לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁיֵג בְּרַב שָׁנָיו (אורות המצוות מצוה רכב).
וּלְפִי שְׁעָקָר חֵיוֹת הָאָדָם נִבְרָא מִפְּנֵי הַחֲכָמָה כִּדְרֵי שִׁפְיָר בּוֹרְאוֹ, עַל כֵּן רָאוּ
לְבָנֵי אָדָם לְכַבֵּד מִי שֶׁהַשְׁיֵג אוֹתָהּ הַחֲכָמָה (חינוך). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמְרוּ

משנה הלכות

כבוד רבו. תלמיד עומד מפני רבו משיראנו
רחוק מלא עיניו, ועומד עד שיתכסה
ממנו או ישב במקומו^א. כבוד רבו קודם לכבוד
אביו^ב. וכן אבידת רבו קודמת לאבידת אביו,
ואם היה אביו חכם אף על פי שאינו שקול
בחכמתו כרבו אביו קודם^ג. ואמרו ז"ל (אבות
פ"ד מ"ב) 'ומורא רבך כמורא שמים'. החולק
על רבו כחולק על השכינה, וכן העושה
מריבה עם רבו, והמהרהר אחר רבו^ד. המורה

רנו) קיום המצוה, קימה לפני תלמיד חכם. הרואה תלמיד חכם,
אפילו הוא זקן ות"ח יניק וחכם, עומד לפניו
מלא קומתו משקרב בד' אמותיו ועומד עד
שיעבור מכנגד פניו^א. ולא יעצום עיניו או
יהפוך ראשו לצד אחר כדי שלא יראהו, כי
הקדוש ברוך הוא רואה, ועל זה נאמר (ויקרא
שם) 'ויראת מאלקיך אני ה' ^ב. ואפילו חכם
חייב בכבוד חכם אחר.

רנו) א. רמב"ם פ"ו מה' תלמוד תורה פ"ו ה"א וה"ו. יו"ד סי' רמ"ד ס"א-ב וס"ט. ב. יו"ד שם ס"ג. ג. רמב"ם
שם פ"ה ה"ז. יו"ד סי' רמ"ב סט"ז. ד. רמב"ם שם ה"א יו"ד שם ס"א. ה. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ד.
ו. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ב.

בְּנִמְרָא (מכות כב:) 'כְּמָה טַפְשָׁאֵי הָנָךְ אֵינְשֵׁי דְקָמִי מְקָמִי סִפֵּר תּוֹרָה וְלֹא קָמִי מְקָמִי גְבָרָא רַבָּה', כְּלוּמַר שֶׁהַחֶכֶם שֶׁלָּמַד הַתּוֹרָה הָרִי הוּא סִפֵּר תּוֹרָה חֵי. גַּם כִּי הוּא הִמְלִיכֵהוּ לְהוֹעִיל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַנְחִילוֹ עוֹלָם הַבָּא וּלְהַזְהִירוֹ מִלִּירֵד לְשָׂאוֹל תַּחְתִּיתָהּ (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה קג). וְצִוְתָהּ הַתּוֹרָה גַּם עַל זָקֵן מִמֶּשׁ הָיָא ה' מְנַעְרִיו, אִפִּי שְׁאִינוּ תִלְמִיד חָכָם מִצְוָה לְהִדְרוֹ, כִּי כְּמָה הִרְפֵּתָקְאוֹת עָבְרוּ עָלָיו (עיין אורות המצוות שם. וחינוך).

קידושין לב: עירובין סב: ב"מ לג. סנהדרין ה: קי. רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ו, ספר המצוות מצות עשה ר"מ, סמ"ג עשין י"ג, סמ"ק ג"א נ"ב, יורה דעה סי' רמ"ד.

משנה הלכות

זקן בשנים. זקן שהוא בן שבעים וירא לדבר ה', אף על פי שאינו חכם עומדין לפניו^ט. ובסידורו של התנא אלקי מרן האר"י ז"ל איתא מבן ששים^י. והיכא שיש זקן וחכם לפניך, בישיבה הלך אחר החכמה, בסעודה הלך אחר הזקנה, היה החכם מופלג והזקן אינו מופלג חולקין כבוד לחכם אפילו בישיבה, שניהם אינם מופלגין חולקין כבוד לזקן^{יא}.

בזיון. ועוון גדול לבזות את התלמידי חכמים או לשנוא אותם, והמבזה תלמידי חכמים אין לא חלק לעולם הבא^{יב}, ובית דין מנדין אותו ברבים, וקונסין אותו עד שירצה את החכם^{יג}. והוא יסוד גדול וחזק בדת תורה הקדושה^{יד}, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

הלכה בפני רבו חייב מיתה, ואם היה בינו לבין רבו י"ב מיל מותר^{טו}, ואם קיבל רשות מרבו להורות מותר להורות^{טז}, מכל מקום אמרו גדולי חכמים דבמקום רבו לא עלתה להם לפסוק אפילו ביעא בכוחא^{טז}. ולהפריש מן האיסור מותר לעולם ומצוה איכא^{יז}. מת רבו קורע עליו כל בגדיו ואינו מאחה לעולם^{יח}. וכל זה ברבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו^{יט}. וגדול הדור דינו כרבו מובהק^כ. הרב שמחל על כבודו כבודו מחול^{כא}, אבל על בזיונו אינו יכול למחול^{כב}. אשת חבר הרי היא כחבר וצריך לעמוד מפניה^{כג}, ולאחר מיתת בעלה החבר, נחלקו הפוסקים אי חייבים לכבדה מדאורייתא או דרבנן^{כד}.

ז. קידושין לג. ח. רמב"ם שם ה"ב-ג. יו"ד שם ס"ד. ט. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם. ושו"ך שם ס"ק ד. י. עירובין סב: יא. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"א. יב. רמב"ם שם ה"ט, ובהל' אבל פ"ט ה"ב. יו"ד שם סכ"ה, ובסי' ש"מ ס"ח. יג. יו"ד סי' רמ"ב ס"ל. יד. יו"ד סי' רמ"ד ס"י. טו. רמב"ם הל' תלמוד תורה שם ה"א. יו"ד סי' רמ"ב ס"ב. טז. מנחת חינוך בשם טורי אבן. יז. עיין מנחת חינוך. פתחי תשובה סימן רמ"ד ס"ק א' בשם שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קצ"ה. יח. עיין מנחת חינוך אות ג. יט. רמב"ם שם פ"ו ה"ט. יו"ד סי' רמ"ד ס"א. כ. מנחת חינוך. כא. יו"ד סי' רמ"ד ס"ח. כב. רמב"ם שם ה"א. יו"ד סי' רמ"ג ס"ו. כג. רמב"ם שם ה"ב. כד. חינוך.

מצוה רנח

מדות ומשקלות (לא תעשה קנ"ו)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא להונות במדות הלח והיבש, ולא במאזנים ולא בכל דבר הנמדד בקרקעות ובגדים, שנאמר (ויקרא יט, לה) 'לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה'.

משרשי המצוה. שהעושה עול במדות לח או יבש ובאיזה מדה שהוא מחריב את העולם ומלסטים את הבריות, וכמעט אין לו תקנה בתשובה בין דגוול את הרבים ואינו יודע למי להחזיר הגזלה אשר גזל. והמודד נקרא דין, שהוא הדין כך וכך מגיע לך במדה, ולכן הוציא הכתוב

משנה הלבות

ובמידת הלח מקנח מאזניו על כל משקל כדי שלא יחלידו. מקום שנהגו למוד בדקה אל ימוד בגסה, בגסה אל ימוד בדקה, הכל כמנהג המדינה. וצריך ליתן תוספות קצת (הכרע) במידה ובמשקל ובמשורה.

מידת קרקע. המודד קרקע לא ימודד בחבל לאחד בימות החמה, ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל מתקצר בימות החמה, וצריך לדקדק הרבה במשיחת הקרקע בין ההר והגיא, והעיוגולין, ובין זווית נצבה לזווית רחבה, וזווית חדה, והריבועים, והאלכסונים, ובין זוויות, ובין משולש שווה הצלעות ובין משולש אשר שתי הצלעות בלבד שוות, והוא נקרא מתחלף הצלעות, ובין מרובע רבוע שווה למרובע ארוך, וכיוצא באלו שעשו בעלי חכמת התשבורת.

רנח) גדרי האיסור. קיום המצוה, המשנה מידה ממידות שהסכימו עליה בני מדינה והנהיגו בה, בין במידת הלח בין במידת היבש, עובר בלאו זה^א, לבד שהוא גוזל את חברו, ועובר על 'לא תחמוד' ו'לא תתאוה'. ודעת החינוך ויראים דאפילו לא היתה שוה פרוטה מה שחסר במידה עובר בלאו זה, דהקפידה התורה במידות בכל שהוא.

חומר האיסור. וגורם ה' דברים, מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם^ב.

בדיקת המדות. וצריך להמחות את משקלותיו פעם אחת בשבת,

רנח) א. רמב"ם הל' גניבה פ"ז ה"א. חו"מ סי' רל"א ס"א. ב. עיין חינוך. ג. רמב"ם שם פ"ח ה"ח. חו"מ שם סי"ב. ד. רמב"ם שם ה"ט. חו"מ שם ס"ח. ה. רמב"ם שם ה"ב. חו"מ שם סי"ד. ו. רמב"ם שם ה"ג. חו"מ שם סי"ח. ז. חינוך.

בְּלִשׁוֹן 'לֹא תַעֲשׂוּ עֹל בַּמִּשְׁפָּט' (עיין חינוך. ומעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה קד).
וְצוּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְחִיק מֵעַם קְדִישׁוֹ הַגָּזֵל וְהַחֲמָם, וּמִדְּהוּצִיא
הַכָּתוּב בְּלִשׁוֹן 'לֹא תַעֲשׂוּ' וְלֹא אָמַר לֹא תִשְׁפְּטוּ עֹל, מִשְׁמַע דְּבַר עֲשִׂיהָ
דְּהִינוּ מִדִּידָה לֹא תַעֲשׂוּ בּו עֹל (מעמי מצות לא תעשה קמט).

ב"מ מט. סא: קז: ב"ב פח: פט.: צ. רמב"ם הל' גניבה פ"ז ח, ספר המצוות לא תעשה רע"א
ומצות עשה ר"ח, סמ"ג לאוין קנ"א, עשין ע"ב, סמ"ק סי' רס"ד, יראים מצוה ר"ס, חושן
משפט סי' רל"א.

מצוה רנט

מֵאֲזִנִּי צֶדֶק (מצות עשה ק"ג)

צְוֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצִדֵּק הַמֵּאֲזִינִים וְהַמְשַׁקְלֹת וְהַיֹּשֵׁר אוֹתָם
שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּהֶן שׁוּם צַד רָמָאוֹת, שְׁנֵאמַר (ויקרא יט, לו) 'מֵאֲזִנִּי צֶדֶק אֲבִי'
צֶדֶק אִיפֹת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם'.

משנה הלכות

לכוונם יפה יפה, ושלא יהיה באפשר לעשות
בהם שקרים". ואסור לאדם לשהות מידה
חסירה או יתירה בביתו, ואפילו אין דעתו
לשקול בזה ולמדוד בו כי אם לגויים, או אפילו
כלל דכתיב 'לא יהיה בביתך' בכל אופן¹.

פרטי דינים במשקלות. וחייב המוכר
להכריע המאזנים, וליתן התוספת
ללוקח בעת ששוקל לו². ואסור להטעות גוי
בחשבון³. וחייבים בית דין להעמיד ממונים
בכל מקום להחזיר על החנויות, ולהשגיח על
המאזנים והמידות ומשקולות, ולפסוק
שערים⁴. אין עושין משקולות מבדיל,

ובמשקל שלא יטמין משקלותיו במלח,
במשורה שלא ירתיח⁵.

כללים. כלל הדבר בכל אופן שגורם לחיסור
המידה עובר בלאו זה, והנושא ונותן
באמונה ניצל מן הבצע, ומן הקנאה, ומן
הגניבה, ומן החימוד, ומן שנאת חנם, ומגניבת
דעת חבירו, ובוטח בהקדוש ברוך הוא. ואמרו
ז"ל (שבת לא). תחילת דינו של אדם הוא על
'נשאת ונתת באמונה'. ונוהג בכל מקום ובכל
זמן בזכרים ונקבות.

(רנט) גדרי המצוה. העושה מאזנים
ומשקולות ומידות, צריך

ח. רמב"ם שם ה"ז. חו"מ שם ס"ו י"א. **(רנט)** א. רמב"ם הל' גניבה פ"ח ה"א. ב. שם פ"ז ה"ג. חו"מ סי' רל"א
ס"ג. ג. רמב"ם שם פ"ח ה"ב. ועיין חו"מ שם ס"ד. ד. רמב"ם שם פ"ז ה"ח. חו"מ שם ס"א. ה. רמב"ם
שם פ"ח ה"כ. חו"מ שם ס"ב.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מה שפכתתי במצוה הקודמת להרחיק מן הגזל והחמס, והוציא הכתוב בלשון 'צדק' אחר כל המדה, שעשאו הכתוב להשקל שופט ודין, כמו שכתוב (ויקרא יט, טו) 'בצדק תשפט עמיתך'. והקדוש ברוך הוא צוה שבמאזני צדק יתן לכל אחד חקו ופרנסתו, נשמה רוח ונפש איפת צדק, אבני צדק, הין צדק' (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה קד). גם כי 'מאזני' מלשון 'אזן' לרמוז כי אזן ה' שומעת משקל המאזנים. ועל דרך הסוד כי האדם כמו מאזנים מרכב משוב ורע, ונתן לו הבחירה, 'זכה' מכריע לו ולכל העולם לבף זכות, 'לא זכה' חס וחלילה להפוך, לכן בא המצוה שחייב המוכר להכריע ולתן תוספת ללוקח להורות לאדם שיטה עצמו לצד הטוב, לעסק במצות ויראת ה' (אשל אברהם (טוביאנה) מצוה עב). וזה שאמרו (שבת לא) 'תחלת דינו של אדם, נשאת ונתת באמונה'.

הציונים עיין מצוה הקודמת.

משנה הלכות

המדינה^ט. 'הן צדק' הוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב^ז.

שאר פרטים וכללים. הסיטון מקנח מידותיו אחד ל"ב חודש, בעל הבית אחד לל' יום^ח. ועיין במצוה הקודמת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על זה ביטל עשה מלבד שעבר על לאו דאונאה וגזילה וגניבה אם יש בו שוה פרוטה. וקשה תשובתו כי אינו יודע למי גזל שיחזיר אליו.

ועופרת, ושאר מיני מתכות, מפני שמעלין חלודה ומתחסרין. אבל עושין אותן של אבן ושל זכוכית וכיוצא בהן^ז. לא יעשה משקולות מעצים לחים שלאחר שיתייבשו יחסרו המידה^ז. אין גודשין המידות במקום שמוחקים ואין מוחקים במקום שגודשין אפילו שמוסיף או פוחת הדמים, וכן אין מכריעין במקום שמעיינין (פי' ששוקלין בלא הכרע רק עין בעין) ואין מעינין במקום שמכריעין, כללא דמילתא הכל כמנהג

ז. עיין קידושין מז: ז. רמב"ם שם ה"ד. חו"מ שם ס"י. ח. אחרונים. ט. רמב"ם שם פ"ח ה"ד וה"ז. חו"מ שם ס"ד. י. מנחת חינוך על פי הגמרא ב"מ מט. יא. רמב"ם שם פ"ח ה"ח. חו"מ שם ס"ז.

מצוה רם

מקלל אביו ואמו (לא תעשה קנ"ז)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא לקלל אב ואם, שנאמר (ויקרא כ, ט) 'בִּי אִישׁ אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ'.

משׁרשי המצוה. עין מה שפכתבתי במצוה מ"ח. והחמיר הכתוב במקלל מבמכה אביו ואמו, כי הכאה לאביו ואמו מעשה בהמה הוא, כי בן יעשה העגל מכה לפרה שילדתו ואינו מרגיש היות זו אמו או לאו, וכן יש לאדם נפש בהמית ויש לו בזה התנצלות קצת שנפש הבהמה שלו

משנה הלכות

כל המתים פטור דילמא אביו עדיין בין החיים, קילל כל החיים והמתים, דבודאי אביו נכלל חייב^א. ולפי עניות דעתי לפי הני פוסקים דסבירא להו דאביו רשע פטור על הכאתו וקללתו^ב, הכא נמי הוי התראת ספק דילמא אביו רשע הוא, וכל שכן דאתרע ליה חזקת כשרות ג"כ, שבעל בלא קידושין, ודילמא רשע גמור הוה שהיה קרוב או פסול, על כן נראה לעניות דעתי דאין ממיתין אותו.

פסולים. ממזר כתב החינוך לפי הדומה חייב על קללת אביו ואמו, ובמצוה ר"ב כתב דממזר חייב בכבוד האבות ומוראם אף על פי שפטור מן המשפט על מכתם וקללתם, וצריך עיון בזה. ויש לפרש דכאן מיירי שעשו תשובה, ועיין בספר וידבר משה פרשת קדושים. בן שפחה ונכרית אינו חייב על קללת אביו^ג, ואם היתה שפחתו שבא

(רס) גדרי החיובים. המקלל אביו או אמו וכל שכן שניהם, בין בחייהם ובין לאחר מותם בשם מן השמות הקדושים, במזיד ובהתראה חייב סקילה, ואם קילל באחד מן הכינויים לוקה^ד.

פרטי דינים. המקלל אבי אביו או אבי אמו, דינו כמקלל אחד משאר ישראל^ה, עיין לעיל במצוה רל"א. אב שנתחייב שבועה, אין בנו משביעו שבועת האלה אלא שבועה שאין בה אלה, המבזה אביו בלי קללה הרי הוא בארור שנאמר (דברים כז, טז) 'ארור מקלה אביו^ו'.

שתוקי. שתוקי חייב על אמו ואינו חייב על אביו, ואף על פי שבדקו את אמו ואמרה בן פלוני הוא^ז, קילל את כל החיים בעולם פטור, דילמא אביו כבר מת, קילל את

(רס) א. רמב"ם הל' מומרים פ"ה ה"א-ב. ב. שם ה"ג. ג. שם הט"ו. ד. שם ה"ט. ה. מנחת חינוך. ו. רמב"ם שם ה"ב. ז. שם.

וְגִבְרָה עָלָיו וְגִרָם לְהַכָּאתוֹ, אֲבָל הַמְקַלֵּל בְּשֵׁם, זֶה אֵינוֹ מַעֲשֵׂה בְּהִמָּה אֲלָא מַעֲשֵׂה רָשָׁע הַבָּא מִן נֶפֶשׁ הַשְּׂכָלִי שֶׁנִּתְקַלְקַל מְאֹד, וְלִכְךָ עָנְשׁוֹ חֲמוּר (תפארת יהונתן (אייבשיץ) פר' משפטים ד"ה ומכה). וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּר שֶׁמְקַלְקַל צָנוּר הַשֹּׁפֵעַ הַמּוֹגִיעַ אֵלָיו דֶּרֶךְ הַלְבוּשׁ מֵאֲבִיו וּמֵאִמּוֹ כִּי הֵם הַמְקוּרִי וְהוּא הַפְּרִי (עיין דרך פיקודיך מצוה מח אות ד).

סנהדרין סו. פה: שבועות כז. לו. רמב"ם הל' ממרים פ"ה, ספר המצוות לא תעשה ש"ח, סמ"ג לאוין רי"ט.

מצוה רסא

מִצְוַת הַנִּשְׁרָפִין (מִצְוַת עֲשֵׂה ק"ד)

צָנוּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת בֵּית דִּין דָּנִין בִּשְׂרָפָה לַמַּחֲבִיב בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ, יד) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁהוֹ וְאֶת אִמּוֹהּ זָמָה הִיא בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתָּהּ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שֶׁכִּתְּבֵנוּ לְעִיל מִצְוָה מ"ז. וְלִמְדוֹ רַ"ל (סנהדרין נב). מִנְדָּב וְאִבִּיהוּא דְּהָאִי שְׂרָפָה לָאו שְׂרַפְתָּ הַגּוֹף בְּחִבְלֵי עֲצִים, אֲלָא שְׂרַפְתָּ הַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף קָיָם, וְאִי הָיָה אוֹמֵר יִשְׂרָפוּ בְּאֵשׁ הָיָה מִשְׁמַע

משנה הלכות

רסא) גדרי המצוה. המחוייב שריפה בבית דין, בעדים ובהתראה, היו משקעין את המחוייב לשרוף, בין איש ובין אשה, עד ארכבותיו בזבל, ונותנים סודר קשה לתוך הרך וכורך על צוארו, ושני עדי אוחזין בסודר, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהוא פותח פיו, ומתיכין בדיל או עופרת רותח וזורקין לתוך פיו, והיא יורדת ושורפת את בני מעיו.^א

עליה תלוי במחלוקת רב נטרונאי גאון דסבירא ליה דודאי שיחררה, והפוסקים חולקין.^ב גר אסור לקלל אביו הגוי מדרבנן.^ג וכל שהוא חייב על אביו חייב על אמו, אינו חייב על אביו כגון שהוא עכו"ם או עבד או כיוצא בזה, שאינו בשום צד חיוב מפני שאינו נקרא אביו, אינו חייב על קללת אמו.^ד ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, ולענין מיתה בזמן הסנהדרין שדנין נפשות.

ח. עיין אבן העזר סי' ט"ז. ולעיל מצוה קצ"ג. ט. רמב"ם שם הי"א. י. שם הי". **רסא) א.** רמב"ם הל' סנהדרין פט"ו ה"ג.

בְּתִקְוָה עֲצִים בְּמִדּוּרֵת אֵשׁ, הַשְׁתָּא מִשְׁמַע שְׁהָאֵשׁ נִכְנָס בּוֹ מִדְּקֹאֲמַר 'בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה קו). וּלְפִי שְׁהִזְנוּת פּוֹגֵם בְּנִשְׁמָה וּמִקְלָקְלָהּ, גַּם כִּי הוּא רָצָה בְּמַעֲשָׂיו לְקַלְקֵל נִשְׁמָה, לְהוֹצִיָּאָה לְעוֹלָם עַל יְדֵי זְנוּת, שְׁתִּתְּהִי אֲסוּרָה לְבֹא בְּקֶהֱל וְתִשָּׂא דוּמָה לָהּ אוֹ גִּירָת וְתִתְקַלְקֵל הַנִּשְׁמָה, וְלָכֵן מִדָּה כְּנֻגָּד מִדָּה 'בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ'.

סנהדרין נה. רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד-ט"ו, ספר המצוות מצות עשה רכ"א, סמ"ג עשין ק"ב.

מצוה רסב

וּבַחֲקִיתֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ (לא תַעֲשֶׂה קנ"ח)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קִדְּשׁוֹ שֶׁלֹּא לָלֶכֶת בַּחֲקוֹת וְנִימוּסֵי הַגּוֹיִם, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא כ, כג) 'וְלֹא תִלְכוּ בַּחֲקַת הַגּוֹי אֲשֶׁר אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם', וּבְכִתּוֹב (שם יח, ג) 'וּבַחֲקִיתֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ'.

משנה הלבית

הבשר מלקטין העצמות וקוברין אותם בקברי אבותיהם⁷. ואין דנין שנים ביום אחד, ובסנהדרין (מו.) אמרו 'אמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי עבירות ומיתה אחת, אבל במיתה אחת ועבירה אחת דנין', וכגון נואף ונואפת, והא דתניא 'אין דנין שנים ביום אחד אפילו בנואף ונואפת' זהו בבת כהן ובוועלה, שהיא בשריפה ובוועלה בחנק⁸. ונוהג מצוה זו בזמן שדנין סנהדרין דיני נפשות. עברו הבית דין ולא שרפו את המחוייב שריפה ביטלו מצות עשה זו.

בלא היה פתילה של אבר. אם לא היה לבית דין פתילה של אבר, ממיתין אותו בכל תולדה של אור, ואם לא היה להם תולדות אור היו ממיתנין בשריפתו כדי לקיים מצות שריפה⁹, ולפי עניו דעתי צריך עיון בזה אי מענין את דינו.

הנשרפין. ואלו הן הנשרפין, הבא על אשה ובתה, ובת בתה, ובת בנה, בתו, בת בתו, בת בנו, חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ובת כהן שזנתה, הרי אלו עשרה בשריפה¹⁰.

שאר פרטים. ולא היו קוברין אותם בקברי אבותיהם, אלא שתי קברות היו מתוקנים להם לבית דין, אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד לנהרגין ולנחנקין, נתעכל

רסב) גדרי האיסור. קיום המצוה, אדם מישראל לא ילבש מלבוש המיוחד לעכו"ם, ולא יגדל ציצית הראש כמו

ב. מנחת חינוך. ג. רמב"ם שם הי"א. ד. שם פי"ד ה"ט. ה. רמב"ם שם ה"י.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי רָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וּרְוַמָּנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְקִרְבָּנוּ לְעִבּוּדָתוֹ, וְשָׂמוּ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָא, שְׁנֵהִיָּה מְבַדְּלִים מִכָּל הָעַמִּים בְּכָל הָעֲנִינִים, הֵן בְּצוּרַת הַנֶּפֶשׁ וְצוּרַת הַגּוּף, שְׁחַתֵּם לָנוּ בְּרִית קֹדֶשׁ, וּבְצוּרַת הַחִיצוֹנוֹת בְּמַלְבוּשִׁים, וּבַפְּאוֹת הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, מְבַדְּלִים מִן עַמִּים בְּכָל הַהִבְדָּלוֹת, וּלְגִנוֹת כָּל הַנְּהֻגוּתֵיהֶם, וְלַהֲתַרְחֵק מֵהֶם אֲפִלּוּ בְּלִבוֹשׁ, וְכָל שֶׁנֶּן בְּדַעוֹת וּמַעֲשִׂים. וְשֵׁלָא תֵּאמַר לֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֵלָּא חֻקַּת הָאֱמֹרִי וְחֻבְרִיו, לְכַךְ נֵאמַר (ויקרא שם כו) 'וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם לְהִיּוֹת לִי' אִם אַתֶּם מְבַדְּלִים מֵהֶם הֲרִי

משנה הלבות

כמומרים ונחשבים כעכו"ם^א. ואסור ללמוד חכמת חיצוניות^ב. ומסורת בידינו להקפיד שלא ללבוש מלבוש אדום לבני עמנו^ג. ואסור לאשה לצאת בגילוי הראש, לבד האיסור תורה שבו שאמרו בגמרא (כתובות עב). 'פרוע ראש דאורייתא הוא', יש בזה עוד משום 'ובחוקותיהם לא תלכו', והרבה יש לדבר מזה בעוונותינו הרבים בכמה שומרי תורה ומצות שמקילים בזה, וחושבים שאינו אלא מידת חסידות, כי הוא איסור דאורייתא. ובספר אלה המצות (למהר"ם חאגיז) מביא מספר חיצוני שנדפס בפאריז (שנת 1661 למספרם) שנקרא נואיבו טיאטרו די"ל מונד"ו, בחלק ראשון (דף שפ"ט) בהנהגות הקדומות מהרומיים, שהראש שלהם שהיה שמו קאמ"א זולפיציו"א גירש את אשתו מפני שיצאה מגולה שער מבלי מכסה על ראשה, והוא היה הרבה זמן קודם אמונת הנוצרים, עיין שם.

שהם מגדלים, ולא יגלח מן הצדדין ויניח השער באמצע כמו שהן עושין, וזה הנקרא בלוריות, ולא יספר קומי, כלומר שיעשה גילוח מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע מלאחוריו, לא יבנה מקומות כבנין עבודה זרה שלהם" (ובעוונותינו הרבים דוקא בונים הסענטערס להתדמות להם).

שם גויים. ואסור לכנות עצמו או בניו בשם הגויים, ויש בזה איסור דאורייתא^ד, ועיין בגמרא גיטין (יא): 'רוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עכו"ם' וצריך עיון גדול, ומאוד צריך להיזהר על זה בפרט במדינה זו שהדבר פרוץ ואפילו בין שומרי התורה בעוונותינו הרבים.

מלבושי פריצות. ואסור לנשים ללבוש בגדי פריצות, ואותן הלובשין במלבוש נכרים מפני שרוצים להתדמות לנכרים דינם

(רסב) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"א ה"א. יו"ד סי' קע"ח ס"א. ב. מהר"ם שו"ק סימן קס"ט. ג. שו"ת טוב טעם ודעת קמא סי' קפ"ח. ד. תשובות הרשב"א סימן שמ"ז, ושאר ראשונים. ה. שו"ק יו"ד שם ס"ק ג, בשם מהר"ק.

אתם שלי. ומשללהם אמר (במדבר כג, ט) 'הן עם לכרד ישכן ובגוים לא יתחשב'. ולשון הספרי (פר' ראה כט) על הפסוק (דברים יב, ל) "השומר לך" בלא תעשה, 'פן תנקש אחריהם' שפא המושך אחריהם או שפא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהיה לך למוקש' (עיין חינוך).

סוטה מט: רמב"ם הל' עכו"ם פי"א, ספר המצוות לא תעשה ז', סמ"ג לאוין נ', יורה דעה סי' קצ"ח.

פרשת אמר יש בה ל"ט לאוין וכ"ד עשין

מצוה רסג

טמאת הכהנים (לא תעשה קנ"ט)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא יטמא כהן הדיוט למתים וזלתי אל המפרשים במקרא, שנאמר (ויקרא כא, א) 'אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו'.

משנה חלבות

רסג) גדר החיוב. כל כהן כשר, בין תם ובין בעל מום, הנוגע או מאהיל או נושא או נוגע בקבר המת והתרו בו לוקה*. ולדעת הסמ"ג (לאוין רל"ד) עובר גמי משום 'על כל נפשות מת לא יבוא' (ויקרא כא, יא). **דברים המטמאים משום מת.** ואלו מטמאין באוהל, כזית מן המת, כזית נצל, ומלא תרודו רקב (פי' בשר שנימוח ונקרש) ואם לא נקרש לא מטמא דבידוע שלא בא מן הבשר, והשדרה והגולגולת, ורוב מנינו, ורוב בנינו של מת, (רוב מנין קכ"ה

כללים. הכלל שיש לישראל להבדל מהם מה לי כך מה לי כך, כי המדינות חלוקות במנהג בזה, ובכל דור ודור משתנים מנהגיהם*. ועל דרך הרמז 'מנהג' אותיות 'גהנם', שכל מי שמשנה מנהג ישראל נופל בגהנם. דבר שנוהג בו להראות אומנתו, כגון רופא שיש לו מלבוש מיוחד ככל הרופאים, או שאר בעלי אומנות שיש להם מלבושים מיוחדים להראות אומנתם, מותר לאומן ישראל ג"כ ללבשו*. מי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהן לטובת הכלל מותר*. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ו. ספרא קדושים ט. ילקוט ש ויקרא שם. ז. עיין ט"ז יו"ד שם ס"ק א. ח. יו"ד שם ברמ"א. ט. שם ס"ב. **רסג) א.** רמב"ם הל' אבל פ"ג ה"א-ב.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. כִּי הָאָדָם נִכְרָא בְּצֶלֶם אֱלֹקִים, וְכָל אֲכָרָיו וְתִבְנִיתוֹ
וְצוּרְתוֹ הֵם דְּגָמָא הָעֲלִיוֹנָה וְיִפְח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, וּבְהַפְרָד
מֵעֲלָיו צוּרַת הַשְּׂכָל וְנִשְׁאָר הַגּוֹף לְבָדּוֹ, מִתְדַבְּקִין אֵלָיו רוּחוֹת הַטְּמָאָה.
מִשָּׁל לְכָלִי מְלָאָה דְּבִשׁ וּפְנָה בַּעַל הַבֵּית אֶת הַדְּבִשׁ וְהוֹצִיא אֶת הַכָּלִי
מִחוּץ לַחֲדָר, מִתְקַבְּצִים לָהּ כָּל הַזּוֹבִיכִים וְהַרְמָשִׁים. בֵּן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מְלָא
קִדְשָׁה מִתּוֹקָה וְעֶרְבָה, וּבִצְאַת הַנֶּפֶשׁ יִתְקַבְּצוּ הַקְּלָפוֹת לְאִין סוּף, שֶׁהֵם
כַּחוֹת הַטְּמָאָה הַתְּאֵכִים תָּמִיד לְהַדְבֵּק בְּקִדְשָׁה (אור החיים במדבר יט, ב). וְלִבֵּן
רְאוּי לִפְהֻנִּים מִשְׁרָתִי ה' לְהַתְרַחֵק מִמֶּנּוּ שְׁלֹא יִדְבְּקוּ בָהֶם לְרֹב קִדְשָׁתָם.

יבמות ס. מכות כא. נזיר מב. רמב"ם הל' אבל פ"ג, ספר המצוות לא תעשה קס"ו, סמ"ג לאוין
רע"ד רע"ה, סמ"ק סי' פ"ט, יראים שי"א, יורה דעה סי' שס"ט עד שע"ד.

משנה הלכות

פרטי דינים. כהן חלל מותר לטמא'. כל
שבמת טמא, חוץ מן השניים
והציפרניים והשיער שלא בשעת חיבורן,
ובשעת חיבורן הכל טמא'. כהן מטמא למת
מצוה", ואסור לעמוד אצל גוסס, ורבינו בעל
הלכות גדולות מתיר". אסור לטמא לכהן
קטן בידים'. ואסור לכהן ליכנס לבית
הקברות, ולא בשידה תיבה ומגדל, וכן ליכנס
במכונה, עיין בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג
סימן קכ"ג-קכ"ד) ועיין עוד מדיני טומאה
ברמב"ם ושולחן ערוך כי רבים הם. ונחלקו
הפוסקים אי קברי צדיקים מטמאין במיתתן,
עיין רמב"ן ריש פרשת חוקת, ובחינוך מצוה
רס"ג, ובספרי בשו"ת (שם סי' קכ"ז), ובשו"ת
בית שערם לזקיני ביורה דעה (סי' תמ"ח)

אברים זולתי השיניים, רוב בנין שתי שוקיו
וירך אחד), ורובע עצמות, ורביעית דם, ואבר
מן החי, ואבר מן המת שיש עליו בשר כראוי,
והנפלים. דם תבוסה (פי' צלוב שדמו שותת
לארץ ונמצא תחתיו רביעית דם) מטמא
מדרבנן. כל אלו מטמאין גם במגע, חוץ
מתרווד רקב שאינו מטמא במגע, וזה אינו
מצוי בינינו שאין יכול להיות אלא בנקבר
ערום בארון של שייש". ואלו מטמאין במגע
ובמשא, ולא באוהל, עצם כשעורה, ארץ
העמים, בית הפרס, אבר מן החי ואבר מן
המת שאין עליו בשר כראוי, והשדרה
והגולגולת שחסרו". הגולל והדופק מטמא
במגע, ואינו מטמא במשא". וכל טומאה שאין
הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה".

ב. שם הל' טומאת מת פ"ג הל' א וה"ג ד. שם ה"ב. ד. שם ה"ג. ה. מס' שמחות פ"ד הלכה כ"א, הובא
בתוס' בברכות יט: ד"ה מדלגים היינו, ועיין מנחת חינוך אות י"ג. ו. רמב"ם הל' אבל פ"ג הל' א. יו"ד סי' שע"ג
ס"ב. ז. רמב"ם הל' טומאת מת פ"ג הל' ג. ח. שם הל' אבל שם ה"ח. יו"ד סי' שע"ד ס"א. ט. יו"ד סי' ש"ע.
י. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד סי' שע"ג ס"א.

מצוה רסד

טמאת כהנים לקרובים (מצות עשה ק"ח)

צוה הקדוש ברוך הוא שיטמאו הכהנים לקרוביהם המפרשים בפתוב, שנאמר (ויקרא כא, ג) 'לה יטמא', ודרשו ז"ל (זכחים ק.) 'מצוה'.

משרשי המצות. כי צוה התורה שיתאבל אדם על מתו, שאבלות הוא ענין נכבד במקומו. ובתורה כתיב (ויקרא י, ו) 'ואחיכם כל בית ישראל יכבו את השרפה אשר שרף ה', ועוד כתיב 'ויתמו ימי בכי אבל משה', והוא מטעם שנפרד הקשר הגופני שהוא אהבה טבעית, ומתעורר האהבה לקשר הרוחני להתקשר בקשר אמיץ. וכזה מראים

משנה הלבות

האירוסין מטמא לה'. ואינו מטמא על הספק כגון ספק אחיו ספק בנו'. ואינו מטמא על מת אחר עמהם'.

מת חסר. ואינו מטמא אלא כשהם שלמים, ולא כשהם חסרים', ויש להיזהר בזה כשעושין ניתוח על המת (אוטפסי בלע"ז) שאסורים בניהם וקרובים לטמא להם, ואין מטמאין להרוג מפני שנקרא חסר'.

קירבות חלושות. אחיו ואחותו מן האם אינו מטמא להם, רק מן האב'. אשתו קטנה, אפילו השיאה אמה כגון שאביו מת, בעלה מטמא לה'. פיקח שנשא חרשת אינו מטמא לה'. ספק נתגרשה ספק לא נתגרשה אינו מטמא לאשתו'.

ומה שהערתי עליו שם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרי כהונה הכשרים, תמימין, ובעלי מומין. ועיין עוד בספרי בשו"ת הנ"ל (שם סי' כ"א) מה שהקשתי לחכם אחד שטעה ורצה להתיר כהן בעל מום לטמא למתים, וזיל קרי בי רב הוא.

רסד) על איזה קרובים מיטמא. על אלו קרובים הכהן מצווה לטמא במותם, אשתו (הנשואה לו ולא לארוסה, הכשרה ולא גרושה וחללה), לאביו, ולאמו, לבנו, ולבתו, ולאחיו, ולאחותו הבתולה אשר לא היתה לאיש'. בנו או בתו נפל אינו מטמא להם'. מטמא לאחותו הבתולה, ולא אנוסה או מפותה ולא ארוסה, נתגרשה מן

רסד) א. עיין חרדים פ"י אות ג. ב. רמב"ם הל' אבל פ"ב ה"א וה"ו. יו"ד סי' שע"ג ס"ד. ג. רמב"ם שם פ"א ה"ו. יו"ד שם. ד. רמב"ם שם פ"ב ה"י-י"א. ה"ו יו"ד שם. ה. רמב"ם שם ה"י"ג. יו"ד שם ס"ח. ו. רמב"ם שם ה"ט יו"ד שם ס"ז. ז. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ט. ח. יו"ד שם ברמ"א. וע"ע במשנה הלכות ח"ג סי' קכ"א. ט. רמב"ם שם ה"י"ב. יו"ד שם ס"ד. י. פתחי תשובה יו"ד שם ס"ק ב. יא. מנחת חינוך אות א. יב. רמב"ם שם ה"י"ג. ועיין מנחת חינוך שאינו תלוי בדין ירושה.

הַבְּטָחוֹן וְהָאֲמוּנָה בָּה'. וּמִשָּׁל לְמִי שֶׁנוֹסֵעַ לְמֶרְחָק וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה וּבִזְכִּירָה
עַל שֶׁגָּרַם לְהִתְרַחֵק הָרוּחָנִיּוֹת בֵּינֵיהֶם. וְלִזְוֶה הַתִּירָה הַתּוֹרָה לַפְּהָנִים
לְטַמְּאוֹת וּלְהִתְאַבֵּל, וּדְרָכֶיהָ דְּרָכֵי נֵעָם". וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל כְּמוֹ שֶׁצִּוּוּ
חֻכְמִים הֵרִי זֶה אֶכְזָרִי, וּכְאֵלוֹ אֵינוֹ מְרַגֵּישׁ וְהוֹלֵךְ בְּאַחַד מִבְּעָלֵי הַחַיִּים
שֶׁאֵינָם מְדַבְּרִים (מצודת דוד (רדב"ז) מצוה תקעה). גַּם כִּי אֲבִלּוֹת יֵשׁ בּוֹ יִתְרוֹן שִׁיתֵּן
דַּעְתּוֹ וַיַּחֲשֹׁב בְּיוֹם הַמִּיתָה וַיָּשׁוּב בְּתִשְׁוֹבָה, וְאִם הָיָה טָרֹד בְּמִלְאֲכָתוֹ הָיָה
שׁוֹכֵחַ אֶת יָמָיו הַמְּוֶת (מצודת דוד שם).

זבחים ק. מו"ק יד: רמב"ם הל' אב"פ א"ב, והל' מטומאת מת פ"א-ב, ספר המצוות מצות
עשה ל"ז, סמ"ג עשין נ"ח (ומצוות אב"פ מונה הסמ"ג למצוה מדרבנן), יורה דעה סי' שע"ג
שע"ד, סמ"ק סי' פ"ט וצ"ז.

משנה הלכות

כגון המסורות או הרוגי בית דין ומאבד עצמו
לדעת, אינו מטמא להם^{יז}. היה כהן ספק
כלומר ספק בן ז' כהן או בן ט' לישראל ממה
נפשך אם אביו הוא שפיר מטמא לו, ואם לאו
אביו הוא א"כ הוא אינו כהן ומותר לטמאות,
אבל אם שניהם כהנים אסור לטמא^{יח}. ונוהג
בכל מקום ובכל זמן בזכרי כהונה, ואין
הנשים בכלל המצוה לטמאות. ועיין בספרי
משנה הלכות סי' ל"ג.

בית הקברות. והטומאה לקרובים דחוויה
הוא ולא הותרה, ולפיכך אסור לכהן
ליכנס לבית הקברות לקבור אביו או אמו, כי
בחזרתו יטמא לשאר מתים, וצריך ליזהר
ולקבור כהן סמוך לפתח בית הקברות כדי
שלא יכנס לבית הקברות ולא יטמא
בקברות אחרים כשיקבור מתו^{יט}, וצריך
להזהיר על זה.

שאר פרטים. פירשו אבותיו מדרכי הציבור

יג. ע"פ משלי ג, יז. יד. רמב"ם שם הט"ו. יו"ד סי' שע"ג ס"ז. טו. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ח. טז. חי'
ר' עקיבא אייגר על יו"ד שם.

מצוה רסה

הָעֶרֶב שֶׁשֶׁמֶשׁ לְטָבֹול יוֹם (לא תַעֲשֶׂה ק"ס)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא יִשְׁמַשׁ כֹּהֵן בַּיּוֹם שֶׁטָּבַל מִטּוֹמְאָתוֹ עַד שִׁיעָרֵיב הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יא, לב) 'קִדְשִׁים יִהְיוּ לְאַלְקִיָּהֶם וְלֹא יִחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹקֵיהֶם'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהִכְהֵן הוּא הַשְּׁלִיחַ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבִּיהֶם שֶׁבְּשָׂמִים, וְעַל כֵּן רָאוּי וְחוֹבָה עָלָיו לְהִיטֵל גּוֹפוֹ נָקִי בְּתַכְלִית, וּלְהִתְקַדֵּשׁ בַּעֲת הָעֲבוּדָה (חינוך). וּמֵאַחַר שֶׁהָיָה טָמֵא בְּאוֹתוֹ יוֹם קִדְּם שֶׁטָּבַל, אֶסְרָה עָלָיו הַתּוֹרָה שֶׁלֹא לַעֲבֹד עוֹד אֶף לְאַחַר שֶׁטָּבַל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁלֹא נִגְמְרָה עֲדִין טְהָרָתוֹ לְגַמְרֵי בֵּין שֶׁהִתְחִיל הַיּוֹם בְּטָמְאָה, וּכְעֵין מֶה שֶׁאֶמְרוּ (פסחים ד.) 'מִקְצֵת הַיּוֹם כָּבְלוּ' וְהִכְּנוּ. וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוּד הַטְּהָרָה תִּלּוּי בְּסוּד 'וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר' (ויקרא כב, ז), כִּי אֶף עַל פִּי שֶׁבֹא בְּמִים וְנִמְשְׁכוּ עָלָיו מִיְמֵי הַחֶסֶד, עֲדִין לֹא נִגְמְרָה טְהָרָתוֹ עַד שֶׁיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ

משנה חלבות

ואם נגעו בהן אוכלי קודש, עשאו רביעי לפסול ולא לטמא אחרים.^א נגעו בחולין באוכלין או משקין טהורין מכלום, שאין שני עושה שלישי בחולין.^ב

איסור עבודה לטבול יום. כהן טבול יום ששימש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים,^א ואם התרו בו למלקות לוקין אותו.^ב ואינו חייב מיתה אלא בד' העבודות שהזר חייב עליהם, אבל שאר עבודות אע"פ שנפסלו אינו חייב מיתה אלא למלקות.^ג טבול יום

רסה) טומאת טבול יום. כהן או אדם מישראל שהיה טבול יום (כלומר שטבל בו ביום מטומאתו), בין מטומאה חמורה כגון שטבל מטומאת מת וזיבות וצרעת לאחר ז', או מטומאה קלה כגון טומאת שרץ, טעון הערב שמש, ודין זה הוא בין באדם, ובין בכלים שטבלו.^א טבול יום שנגע באוכלים או משקין של תרומה פוסלן מלאכול.^ב ואם נגעו בהן אוכלים אחרים אין נפסלין, מפני שהטבול יום כשני לטומאה ועושה שלישי לפסול, ולא רביעי לתרומה,

רסה) א. עיין זוה"ק ח"ג רנה. 'חסד איהו מים'. **ב.** רמב"ם הל' אבות הטומאות פ"ה ה"א-ב, ועיין שם הל' ביאת מקדש פ"ד ה"ד. **ג.** שם הל' אבות הטומאות שם ה"ג. **ד.** שם ה"ג וה"ה. **ה.** שם פ"א ה"ב. **ו.** שם הל' ביאת מקדש פ"ד ה"ד. **ז.** שם ה"א. **ח.** שם פ"ט ה"י.

וַיִּכְנֹס בַּמַּעֲרָב. וְהַחֲבוּר הָיָה גֹמֵר טְהָרָתוֹ וְנִרְפָּא לוֹ, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (מלאכי ג, כ) 'שֶׁשֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא', וְאִם טְמֵאָתוֹ חֲמוּרָה צָרִיד ז', הֵקֵף שָׁלֹם, וְאִם טְמֵאָה קָלָה הֵקֵף יוֹם אֶחָד, וְהִכָּל תְּלִוי בְּבִיאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּמַּעֲרָב, וְהַמְשָׁכִיל יָבִין (מצודת דוד (רדב"ז) מצוה שכט).

סנהדרין פג: זכחים יז: רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ד, ספר המצוות לא תעשה ע"ו, סמ"ג לאוין ש"ו.

מצוה רסו

אָסוּר זִוְנָה לְכַהֵן (לא תעשה קס"א)

הַזִּהְיִר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יֵשָׂא כֹהֵן בֵּין גָּדוֹל בֵּין הָדְיוּט אִשָּׁה זִוְנָה וַיִּבְעַל אוֹתָהּ, שְׁנַאֲמַר (ויקרא כא, ז) 'אִשָּׁה זִוְנָה וְגו' לֹא יִקְחוּ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהַכֹּהֲנִים נִבְחָרוּ מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹתָם מִשְׁרָתִי ה' תָּמִיד, וְלָכֵן רְאוּיִים הֵם וּמַחֲיִבִּים לְהִיּוֹתָם קְדוֹשִׁים וְנִקְיִים יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָעָם בְּכָל עֲנִיָּהֶם, כָּל שֶׁכֵּן בְּעִנְיַן הַזִּוּג שֶׁהוּא עֲקָרִי בְּאָדָם, וְקִצַּת מַחֲשָׁבוֹתָיו שֶׁל אָדָם עַל פֶּת זִוְגוֹ תָּמִיד, וְלָכֵן נִתְחַיֵּב שְׁלֹא יֵשָׂא זִוְנָה שְׁמֻזָּגָה

משנה הלכות

רסו) גדרי האיסור. כל כהן שנשא אשה זונה ובא עליה חייב מלקות*. קידש אשה ולא נשאה, ולא בא עליה אינו חייב^ב. בעל ולא קידש אלא בדרך זנות נחלקו הפוסקים, לדעת הרמב"ם^ב אינו לוקה, ולהראב"ד^ד והרמב"ן^ה לוקה, ועיין בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קמ"ט-ק"נ).

גדר זונה. זונה האמורה בתורה היא גיורת או משוחררת או בת ישראל שנבעלה

מדברי סופרים, לאחר טבילה מיד מותר בכולם, ועיין בזה בצ"ח (ביצה יז:), ובמנחת חינוך. ואע"פ שאם עבד כהן טבול יום אינו חייב אלא מלקות בבית דין, שנינו בסנהדרין (פא:): שאחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בגזירין ואין מוחין עליהו בכך. ונוהגת מצוה זו בזכרי כהונה בזמן הבית שהם הוזהרו על עבודה ולהיזהר מן הטומאה, ולא בכהנת.

רסו) א. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ז ה"ב. **ב.** שם ה"ד. **ג.** שם ה"ב. **ד.** שם. **ה.** בחידושו לקידושין עת. והובא במגיד משנה שם.

רַע וְמָר, וְשָׂמָא תַּמְשַׁכְנוּ לְדַעְתָּהּ וְרִצּוֹנָהּ, וְנִמְצָא מְחַלֵּל קְדָשְׁתּוֹ. גַּם כִּי שָׂמָא תִּלְךְ בְּתֵר לַמּוֹדָה וְתִזְנֶה תַּחְתּוֹ וְתַחֲלִיל זֶרַעוֹ, וְהִיא בְּשֶׁת וּפָגַם לְכָל הַקָּרֵב אֵלֶיהָ, וְכָל הָעַם מְרִנָּנִים אַחֲרֶיהָ בְּטִמְאַתָּהּ אֲשֶׁר בְּשׁוּלֶיהָ, וְכָל שָׁבָן לְמִשְׁרֵתֶי ה' (חינוך).

יבמות נג: נו: סא: סח. סט. קידושין עז: רמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ז-י"ח-י"ט, ספר המצוות לא תעשה קנ"ח קנ"ט ק"ס, סמ"ג לאוין קב"א קב"ב קב"ג, סמ"ק ק"צ קצ"א קצ"ב, יראים ר"ח ר"ט ר"י.

משנה הלכות

אי גיורת פחותה מבת ג' הוי זונה דאורייתא. **פרטי דינים.** אשת כהן שאמרה נאנסתי אינה נאמנת ואפילו עד אחד אומר כדבריה, וכשמת בעלה אסורה לינשא לכהן אחר דשויא נפשה חתיכה דאיסורא¹. ממזר כהן אי קדושתו עליו נחלקו הפוסקים² ועיין במשנה הלכות (ח"ב סי' כ"ה).

שבויה. הנסתרת עם הגוי³, והנשבת בין העכו"ם, ונחבשה על ידי ממון בזמן שיד האומות תקיפה על עצמן אסורה לינשא לכהונה, וע"י נפשות אסורה אפילו לישראל בעלה, והוא בנחבשת על ידי גניבה וכיוצא בזה, אבל בנחבשת לקידוש השם מותרת לבעלה ישראלי⁴. יש לה עד אחד שלא נבעלה מותרת אפילו לכהן⁵. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בכהנים הכשרים והעובר עליה חייב מלקות.

לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה בין לישראל ובין לעכו"ם, או שנבעלה לחלל אף שמותר להנשא לו⁶, ואפילו נבעלה באונס (בזה יש חולקים⁷) או שלא כדרכה משהערה בה נעשית זונה⁸. הבא על הנידה, ועל הפנויה אף שהיא מופקרת לכל אלא שהיא לכשרים, וכן הנרבעת לבהמה, לא נעשית זונה⁹. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא נעשית זונה¹⁰. עכו"ם עבד נתין גר עמוני מואבי, מצרי אדומי ראשון ושני, פצוע דכה כרות שפכה, שבא אחד מאלו על בת ישראל הכשרה עשאוה זונה ונפסלה לכהונה¹¹, ועיין רמב"ן בפרשת קדושים על הפסוק (ויקרא יט, כט) 'אל תחלל את בתך' וגו', וצריך עיון בזה. היתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, או שהיה הבועל קטן מבן ט' שנים ויום אחד אף שהיא גדולה, לא נעשית זונה¹². ועיין משנה הלכות (ח"ב סי' כ"ג-כ"ה)

1. רמב"ם שם פי"ח ה"א-ג. אבן העזר סי' ו' ס"ח. ז. ראב"ד שם פ"א הכ"ב. ועיין מנחת חינוך. ח. רמב"ם שם פי"ח ה"ו. אבן העזר שם ס"ט, ועיין שם סי"ג. ט. רמב"ם שם ה"א-ב וה"ה. י. שם ה"ב. יא. שם ה"ג. חינוך. יב. רמב"ם שם ה"ו. אבן העזר שם ס"ט. יג. שם ה"ח-ט. אבן העזר שם סי"ב. יד. עי' ב"ש וח"מ באבן העזר סי' ז'. טו. וע"ע ברמ"א סי' ז' ס"א. טז. רמב"ם שם הי"ז וה"ל. אבן העזר שם ס"א י"א. יז. רמב"ם שם הי"ז. אבן העזר שם ס"א.

מצוה רסז

דין חללה לכהן (לא תעשה קס"ב)

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא ישא כהן בין גדול ובין הדיוט אשה חללה ויבעל אותה, שנאמר (ויקרא כא, ז) 'וּחִלְלָהּ לֹא יִקְחוּ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מה שנתבאר במצוה הקודמת באסור זונה, וכל שבין החללה שחמורה שזנתה בפסולי ביאה לה, ודאי מזנה רע והאיך תהנה היא מן הקדשה, והיא לא נשמרה חק וברית הקדשה, כמו שכתוב 'ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת', ומשום דהוא אמינא דירשת אביה יהיה לה, קא משמע לן 'לאיש זר' דכבר נעשית זרה דאשתו כגופו, והבנים יהיו בני זנונים לא בני אל חי (מעמי מצות לר"מ הבבלי) לא תעשה קנה). ואם היתה חללה מלדה, אף שלא עשתה אסור

משנה הלבות

ולא חללה, בא עליה שנית בין הוא בין אחר שהוא פסול נעשית חללה, וזרעה מביאה ראשונה אם נתעברה ממנו לא הוי חללים, ומביאה שניה ואילך נעשים חללים¹. ולשיטת הגר"א באבן העזר (סי' ז') מחייבי כריתות לעולם לא הוי חללה, וחללה לא הוי לשיטתו אלא מפסולי כהונה. ועיין שו"ת משנה הלכות (ח"ב סי' כ"ה) בירור גדול בזה בס"ד. ממזרת אי נעשית חללה תלוי בשיטות הג"ל, ונפקא מינה בזה דאם בא על ממזרת אינו לוקה אלא משום ממזרת ולא משום חללה, ועיין אבן העזר שם ובספרי הג"ל.

שאר פרטים. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הן עצמן

רסז) גדרי האיסור. כל כהן שנשא אשה חללה ובא עליה לוקה². קידש ולא בעל אינו לוקה³. בעל ולא קידש מחלוקת הפוסקים היא, עיין במצוה הקודמת.

גדרי חללה. וחללה היא אשה מפסולי כהונה הנבעלת לכהן⁴, הבנים שנולדו ממנה הם חללים עד אלף דור ולעולם, אם ילדה זכר הרי הוא נתחלל מן הכהונה ודינו כזר, ואם ילדה בת הרי היא חללה וכהן הנושא אותה לוקה, ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה⁵. כהנת מותרת לינשא לישראל, ואפילו לחלל ולגר ולמשוחרר⁶. כהן שבא על הערוה מן העריות חוץ מנידה, או על אחת מכל חייבי לאוין השוין בכל, בביאה ראשונה עשאה זונה

רסז) א. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ז ה"ב. **ב.** שם ה"ד. **ג.** שם פ"ט ה"א. **ד.** שם ה"ד. אבן העזר סי' ז' ס"ט. **ה.** אבן העזר שם סכ"ב. **ו.** רמב"ם שם ה"ה. אבן העזר שם ס"ד.

מִדְעָתָהּ, עֹז אֲבוֹתֶיהָ עָלֶיהָ וְעֹנֹוֹתֶיהֶם תִּסְבֵּל, וְזֶה מִן הָרְאוּי כְּמִמְזֹר הַנּוֹלֵד
מִפְסוֹל בִּיאָהּ, וּכְגוּי שְׁנוּלֵד אֵצֶל עֲבוֹ"ם שְׁלֹא זָכוּ לָהֶם אֲבוֹתֵיהֶם, אֲדִרְכָּה
קִלְקְלוֹ לָהֶם (אור המצות ח"ג מצוה קנח).

הציונים ומראה מקומות עיין במצוה הקודמת.

מִצְוַת רֶסֶח

אִסּוּר גְּרוּשָׁה לְבָהֵן (לא תַעֲשֶׂה קס"ג)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יֵשָׂא כֹהֵן, בֵּין גָּדוֹל וּבֵין הֶדְיוֹט, אִשָּׁה
גְּרוּשָׁה וַיִּבְעַל אוֹתָהּ, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא כא, ז) 'וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁה
לֹא יִקְחוּ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהִכְהֵן הוּא מִמִּדַּת הַחֶסֶד צָרִיךְ שְׂתִיחָה תָמִיד
בְּמַעֲלֹת וּלְעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שְׁבַשְׁמִים, וְלִהְיוֹת

משנה הלבית

רס"ו. וכתבו הסמ"ג והסמ"ק דלוקה שתיים,
משום 'לא יקח' ומשום 'לא יחלל'.

ממאנת וחלוצה. הממאנת, אפילו גירשה
בגט והחזירה ומיאנה בו הרי זה
מותרת לכהן^ז. חלוצה אסורה לכהן מדרבנן^ז.
כנס ספק גרושה או זונה וחללה, מוציאה בגט
ואינו לוקה^ז. כנס ספק חלוצה אינו מוציאה^ז.

ריח הגט. ואמרו חז"ל (יבמות צד.) 'ריח הגט
פוסל בכהונה', ואיזהו ריח הגט, כגון
שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את
מותרת לכל אדם פוסל לכהונה^ז. גט יבמין

מתחללות^ז. ואין הכהן הבא על החללה
נעשה חלל לעולם אף שזרעו מחולל^ז. כהן
שבא על החלוצה הולד חלל מדברי סופרים,
ואינו מטמא למתים, ואינו אוכל בתרומה,
ולא ישא גרושה, ואם נשאת לא יוציא^ט.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרי כהונה. ולא
הוזהרו נשים כשרות להינשא לפסולין
הראוין בקהל^ז ולוהן.

רסח) גדרי האיסור. כל כהן שנשא אשה
גרושה, בין מן האירוסין, ובין מן
הנישואין, ובעלה לוקה^ז. והבא עליה בלא
קידושין נחלקו הפוסקים כדלעיל במצוה

ז. רמב"ם שם ה"א וה"ה-ו. ח. רמב"ם שם ה"א. אבן העזר שם סי"ג. ט. רמב"ם שם ה"ח וה"י. אבן העזר שם
סי"ט-כ. י. רמב"ם שם ה"א. (רסח) א. עיין זוה"ק ח"א רנו: 'כהנים מסטרא דחסד אתו'. ב. רמב"ם ה' איסורי
ביאה פ"ז ה"ב וה"ח. ג. שם ה"ח. אבן העזר סי' ו' ס"ב. ד. רמב"ם שם ה"ז, ופי"ט ה"ח. אבן העזר שם.
ה. רמב"ם שם ה"ז. אבן העזר שם ס"א. ו. שם ה"ז. ז. רמב"ם ה' גירושין פ"י ה"א. אבן העזר סי' ו' ס"א.

אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם כְּמִדַּתוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן, וְהַגְרוּשָׁה הִיא הַפּוֹדֵד זֶה בְּעֶלֶת מְרִיכָה, שֶׁעֲשֵׂתָה פְּרוּד בֵּין הַדְּבָקִים, וְאֵין לַחֲבֵר שְׁנֵי הַפְּכִים (מצודת דוד (רדב"ז) מצוה שכט). גַּם כִּי שָׁמָּה עֵינֶיהָ עַל בְּעֵלָה הָרֹאשׁוֹן שֶׁעֲשָׂאָה כָּלִי, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ רַ"ל (פסחים קיב). "גְּרוּשׁ שֶׁנִּשְׂאָ גְרוּשָׁה אַרְבַּע דְּעוֹת בַּמָּטָה, זֶה לְבוֹ לְאַשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה וְזֹאת לְבְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן" (רש"י שם ד"ה ארבע) וְנִמְצָא שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, שֶׁהוּא חֲצִי הַגּוֹף. וּבְכָר יִדְעַת מָה שֶׁקָּרָה לְגֵדֵב וְאַבִּיהוּ שֶׁלֹּא הָיוּ נִשְׂוֵאִים נָשִׁים^ט (מעמי מצות (לר"מ הבל) לא תעשה קנא). וְאוֹלֵי דַעְתָּה לְבְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן וּבְנָיו גַּם בֶּן קְרוֹבִין לְמִמּוֹרֵין, דִּתְנִיא 'לֹא יִשְׁמֹשׁ אָדָם עִם אִשְׁתּוֹ וַיִּתֵּן עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת' (רש"י שם. ועיין גדרים כ:). וְעַל דֶּרֶךְ הַפּוֹדֵד כִּי יֵשׁ לְמַעְלָה בְּתוֹת מְכֻנּוֹת לְגְרוּשָׁה חֲלָלָה וְזוֹנָה, וּכְשִׁיחִיָּה הַכֹּהֵן אַחִיהֶם בְּמִשְׁמֶרְתָּם נַעֲשֶׂה מְמִינָם, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם (עיין מעמי מצות שם קנה).

הַצִּיּוֹנִים עֵיין מִצְוֵה רס"ו.

משנה חלבות

שֶׁאִשָּׁה שֶׁגֵּרְשָׁה אֶת בְּעֵלָה מוֹתֶרֶת לַכֹּהֵן^ח. גְּרוּשָׁה מַחְצִיָּה שְׂפָחָה וַחֲצִיָּה בֵּת חוֹרִין מְסוּפֵק בְּמִנְחַת חִינוּךְ אִי לֹקָה מִשׁוּם גְּרוּשָׁה. וְנוֹהֵג בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן בְּזִכְרֵי כֹהֵנָה. וּפְעָמִים שִׁיתַּחֲיִיב כֹּהֵן גָּדוֹל ד' מַלְקִיּוֹת בְּבִיָּאָה אַחַת, וְכֻגּוֹן שֶׁהִתָּה אֶלְמָנָה, וְנַעֲשִׂית גְּרוּשָׁה, וְנַעֲשִׂית חֲלָלָה, וְנַעֲשִׂית זוֹנָה, וְעַל כִּיּוֹצֵא בְּזֵה אָמְרוּ חַז"ל אִיסוּר מוֹסִיף, וְלִדְעַת הַסַּמ"ג חֲיִיב ה'. אֲבָל אִם נִשְׁתַּנָּה הַסֵּדֶר וְכֻגּוֹן שֶׁנַּעֲשִׂית מִתְחִילָה זוֹנָה וְכו', אִינָה חֲיִיב עַל בִּיאתָה אֶלֶּא מַלְקוֹת אַחַד, לְפִי שֶׁאֵין אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר אֶלֶּא אִם כֵּן בָּאִים כְּאַחַד אוֹ בְּמוֹסִיף אוֹ בְּכּוֹלֵל^ט.

פּוֹסֵל לַכֹּהֵנָה. נָתַן לָהּ גֵּט עַל תְּנָאִי וְלֹא נִתְקִיִּים הַתְּנָאִי אֵינּוּ פּוֹסֵל^א. יֵצֵא קוֹל עַל אִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה וְנִתְגַּרְשָׁה חוֹשֵׁשִׁין לְאוֹסְרָהּ לַכֹּהֵנָה^ב, וְאִם יֵצֵא אִמְתֵּלָא אֵין חוֹשֵׁשִׁין^ג, וְעֵיין שו"ת חוֹט הַשָּׁנִי (ס' י"ז בְּדִינֵי אִמְתֵּלָא).

שֶׁאֵר פְּרָטִים. כָּל הַגְּרוּשׁוֹת שֶׁצְּרִיכּוֹת גֵּט מִדְּרַבָּנָן כְּגוֹן חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׂאָ חֶרֶשֶׁת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן נִפְסְלוּ לַכֹּהֵנָה. כֹּהֵן שֶׁאָמַר הָרִינִי מוֹחֵל קְדוּשָׁתִי וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מַלְקִין אוֹתוֹ וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ, ד'וֹקְדֶשְׁתּוֹ' בַּעַל כְּרָחוּ (וְעֵיין ר"ן בְּגִיטִין וּבְשו"ת חֹתֶם סוֹפֵר בְּטַעֲנַת הַבַּעַל

ח. רֹאה אֲבוֹת פ"א מ"ב. ט. עֵיין תְּנַחוּמָא אַחֲרֵי מוֹת ו. י. מִנְחַת חִינוּךְ. יא. אֲבָן הָעֶזֶר שֶׁם. יב. עֵיין רמב"ם ה' גִּירוּשִׁין פ"ה ה"כ, וְה'ל' אִיסוּרֵי בִיָּאָה פ"ז ה"כ. אֲבָן הָעֶזֶר שֶׁם ס"ה. יג. אֲבָן הָעֶזֶר שֶׁם. יד. וְעֵיין אֲבָן הָעֶזֶר ס' ו'. טו. רמב"ם ה'ל' אִיסוּרֵי בִיָּאָה פ"ז ה"ט-י.

מצוה רסב

לְקַדֵּשׁ פְּתָנִים (מצות עשה ק"ו)

צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַדֵּשׁ זֵרְעוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן לְדוֹרוֹת וּלְהַקְדִּימָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שְׁנֵאמַר (ויקרא כא, ח) 'וְקִדְשְׁתוּ בִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹקֶיךָ הוּא מִקְרִיב'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁגִלָּה הַפְּתוּב 'בִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹקֶיךָ הוּא מִקְרִיב', וּמִכְבוֹד הָאֲדוֹן לְכַבֵּד אֶת מִשְׁרְתּוֹ אֲשֶׁר בָּחַר בָּהֶם. וּבִזְה אָנוּ עוֹשִׂים רְצוֹן הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וּבְכָל עֵת אֲשֶׁר נִכְבֵּד הַפְּתָנִים נִזְכָּר וְנִקְבַּע בְּמַחֲשַׁבְתֵּינוּ כְּבוֹדוֹ בְּרוּךְ הוּא וְגִדְלוֹ, וּבִזְכוּת הַמַּחֲשָׁבָה הַזֶּה וְהַרְצוֹן הַטָּהוֹר תַּחֲלוּל בְּרִכְתּוֹ בְּרוּךְ הוּא וְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ (חינוך). וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמִזוּ לְהוֹצִיא מִמַּחֲשַׁבּוֹת הַמֶּזֶן עִם וְעַמִּי הָאֶרֶץ הַמְּבֹרָכִים פְּתָנֵי ה' נוֹשְׂאֵי דָגֶל

משנה הלכות

רס"ט דין פְּרָטִי דִּינִים. כֵּהן קוֹרֵא רֵאשׁוֹן וְאַחֲרָיו לֹוי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, לֹא הִיָּה שֵׁם לֹוי כֵּהן קוֹרֵא ב' פְּעָמִים, וְלֹא יִקְרָאוּ כֵּהן אַחֵר לִשְׁנֵי מִשּׁוֹם פָּגַם שְׁנֵיהֶם¹. אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם כֵּהן וְאִם מִחַל מוֹתֵר². כֵּהן חָלַל אֵין מִצְוָה לְכַבְּדוֹ, וְכֵן כֵּהֲנִים בְּעָלֵי עֲבִירָה נִמְנָעִים מִכְבוֹד³. כֵּהן הַנִּמְכָּר בְּבֵית דִּין מוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ⁴. כֵּהן מוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְהֵן אַחֶר⁵. יֵשׁ לוֹ בֵּית שְׁזֵנְתָה אֵין מַחֲוִיב לְקַדְּשׁוֹ, כֵּהן בְּעַל מוֹם פָּצוּעַ דָּכָה וְכוּרֹת שִׁפְכָה מִצְוָה לְקַדְּשׁוֹ⁶, כֵּהן מִמְזֵר מִכְהֵן נִחְלָקוּ הָאַחֲרוֹנִים אִי קְדוּשַׁת כֵּהן עָלָיו, עֵינֵין מַה שִּׁכְתַּבְתִּי בִּסְפָרִי מִשְׁנֵה הַלְכוֹת

רס"ט) גְּדֵרֵי הַמִּצְוָה. קִיּוֹם הַמִּצְוָה, מִצְוֹת עֲשֵׂה לְקַדֵּשׁ כֵּהֲנִים בֵּין תַּמִּימִים וּבֵין בְּעָלֵי מוּמִין, וְכֵהֲנִים תַּמִּימִים לְהַכְנִיסֵם לְקִרְבָּן וְזֶהוּ עֵיקַר הָעֲשֵׂי⁷, וְכֵן לְהַקְדִּימָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה לְפִתּוּחַ רֵאשׁוֹן וְלִבְרֵךְ רֵאשׁוֹן וְלִטּוֹל מִנֵּה יָפֵה רֵאשׁוֹן⁸.

בְּעַל כְּרָחוּ. לֹא רָצָה הַכֵּהן, מִקְדָּשִׁין אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ שִׁזָּה הַמִּצְוָה אֲנַחְנוּ נִצְטוּוּיָנוּ בָּהּ וְאֵין זֶה בִּבְחִירַת הַכֵּהן⁹. וּבִדְבַר שֶׁהוּא רַק מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ יִכּוֹל לְמַחּוֹל בְּאוֹפְנִים יְדוּעִים, וְעֵינֵין מִשְׁנֵה הַלְכוֹת (ח"ג סי' י"ג-י"ד-ט"ו).

רס"ט) א. רַמְבַּ"ם ה' כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ פ"ד ה"א. ב. שֵׁם ה"ב. או"ח סי' קס"ד סי"ד בהגה, וּבִסְי' ר"א ס"ב. ג. יְבִמּוֹת פח: חִינוּךְ. ד. רַמְבַּ"ם ה' תְּפִילָּה פ"ב וְהִי"ח-י"ט. או"ח סי' קל"ה ס"ז-ח. ה. או"ח סי' קכ"ח סמ"ה בהג"ה. ו. מִנְחַת חִינוּךְ. ז. או"ח שם ס"מ. מִנְחַת חִינוּךְ. ח. מִנְחַת חִינוּךְ אוֹת ב' בְּשֵׁם הַגְּהוֹת מִרְדְּכִי גִטִּין ס' תס"א, וְהַגְּהוֹת מִיִּמּוֹנֵי ה' עֲבָדִים פ"ג ה"ח. ט. עֵינֵין בָּאֵר הֵיטֵב שֵׁם ס"ק פ"ג. י. או"ח שם סמ"א. וְעֵינֵין מִגֵּן אֲבִרָהֶם או"ח סי' קכ"ח ס"ק ס"ב, וְעֵינֵין מִנְחַת חִינוּךְ. יא. מִנְחַת חִינוּךְ אוֹת ג.

הַתּוֹרָה בְּמַחְשְׁבוֹתָם מִפְּנֵי שְׁמִקְבָּלִים מֵהֶם, וְעַלֵּיהֶם מַחֲתִתָּם, הַזְהִיר הַכָּתוּב
'וְקִדַּשְׁתּוּ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹקֶיךָ הוּא מִקְרִיב' וְאִין זֶה לֶחֶם שְׁלֹךְ וּמִן שְׁמִיא
דְּקָא זָבִי לָהּ, עַל כֵּן 'וְקִדַּשְׁתּוּ'.

גיטין נט: רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד, ספר המצוות מצות עשה ל"ב, סמ"ג עשין קע"א,
אורח חיים סי' קל"ה קס"ז ר"א.

מצוה ער

עַל כָּל נַפְשֵׁת מֵת לֹא יִבֹּא (לֹא תַעֲשֶׂה קס"ד)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בֵּהֶן גְּדוֹל בְּאֶהֱל הַמֵּת, וְאֶפְלוּ
לְקִרְוָבִים שֶׁכֵּהֶן הַדְיוּט מִטַּמֵּא לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כא, יא) 'וְעַל כָּל
נַפְשֵׁת מֵת לֹא יִבֹּא'.

משנה הלכות

או שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו
ופרע אליו גג השידה חייב שתים שהטומאה
וביאה באים כאחד^א. והאחרונים ז"ל נדחקו
בפירוש הא שמעתתא, דהא ישיבה הוה לאו
שאין בו מעשה, וכן כשפרע האחר, וכיון
שנכנס קודם שמת או בשידה תיבה ומגדל
דלא הוה טמא, ומה שאחר פרע אינו מעשה
שלו, ועיין כסף משנה שדיק שהוא סמוך
למיתה והתרו בו על זה, וכן בפרע, והמהר"ם
שי"ק הקשה עליו ממה שכתב בהלכות
כלאים (פ"י ה"ל) שכיון שבא על ידי מעשה
בתחילה ויש בידו לסלק מקרי עדיין מעשה,
וצריך לחלק היכא דתחילת מעשה באיסור
גם השהיה אקרי מעשה, משא"כ כאן, וכן
מוכח מהרמב"ם^ב, וכן רצה לומר המשנה
למלך^ג אלא דהקשה מהא דפרע, ועיין שאגת

(ח"ב סי' כ"ה), ועיין בפרי מגדים באורח חיים
(סי' קכ"ח) ובט"ז באבן העזר (סי' ז' ס"ט), ואי
נושא את כפיו ואם מותר לטמא למתים. וכהן
עני כשמחלקין מתנות עניים נוטל חלק יפה
בראש^ד. כהן שהרג את הנפש או המיר דתו
רח"ל ושב בכל כוחו מצוה לקדשו^ה. כהן
מחלל שבת בפרהסיא אסור לקדשו, וכן כל
מחללי שבת בפרהסיא אסור להחניף להם
ולהראות להם קירבה אם לא שמתכוון שעל
ידי זה יכול להחזירו למוטב, וכגון שהוא
תינוק שנשבה, ודבר זה מסור ללב. ונוהג בכל
מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

(ער) מעשה האיסור. כהן גדול הנכנס
באוהל המת אפילו לקרובים
שכהן הדיוט מצוה לטמא להם עובר בלאו,
נכנס לאוהל וישב שם עד שמת המת עליו

יב. מנחת חינוך ע"פ גמרא ותוס' גיטין נט: יג. מנחת חינוך ע"פ שו"ת חכם צבי סי' י"ג. **ער** א. רמב"ם הל'
אבל פ"ג ה"ו. ב. הל' מלכים פ"ה ה"ח. ג. הל' פסולי המוקדשין פ"ג הכ"א.